

Haziran/Temmuz 2016, Sayı:3

de/da

de/da

Yayına hazırlayan: Irmak Akman

Kapak resmi: Mithat Erdoğan

Katkıda bulunanlar: Aylin Yardımcı, Melis Oğuz,

Mithat Erdoğan, Canan Gündüz, Yalın Solmaz,

Mahide Bademli, Ozan Şakar

Her sayı 500 adet basılmaktadır.

Merhaba,

de/da bize yeni kapılar açıyor. Melis ve Aylin ile birlikte Medyascope’ta her Salı saat 15’te *Yan Yol* isimli bir program yapmaya başladık.

Dergi için ise vargücümüzle çalışmaya devam ediyoruz. Okumanız ve yazdıklarımızın sizi de heyecanlandırması dileğiyle...

Sevgiler,

Irmak

Neler var?

Masaüstü oyunların aklıma getirdikleri: Deneyim ekonomisi	4
Bir araştırmanın biyografisi	10
Yurtlar üzerine	16
Bulutların üzerindeki şehir	21
Non-figurative	24
Teknoloji ve ekonomi	25
Youth: Gençliğe retorik ağıt	27
Kaynama noktası	30
Korku cumhuriyeti	34
Büyük Burhan	36
Güneydoğu'da kadın olmak ve süper güçler üzerine	39

Masaüstü oyunlarının aklıma getirdikleri: deneyim ekonomisi

Aylin Yardımcı, aylinaryrd@gmail.com

“İki oduna bir koyun verir misin?” veya “Taş satıyorum ilgilenen var mı?” gibi hiçbir bağlam içermeyen bu iki soru ilk okunduğunda pek bir anlam ifade etmeyebilir, fakat masaüstü oyunları ile haşır neşir olanlar eminim neden bahsettiğimi çoktan anladı. Bu cümleler, masaüstü oyunları arasında en popüler “başlangıç oyunu” olarak kabul edilen Settlers of Catan adlı oyunda yol, yerleşim yeri ve şehir inşa ederek en hızlı şekilde 10 puana ulaşmaya çalışan oyuncuların arasında dönen çetin ticari pazarlıklarının artık klişeleşmiş cümlelerinden birer örnek.

Masa üzerinde oynanan kutu oyunu denince dünyanın birçok yerinde hala ilk akla gelen isim Monopoly olsa da, gerek oyuna arka plan oluşturan konseptler gerekse oyun mekanikleri açısından birbirinden ayrılan binlerce farklı masaüstü oyunu var. Tam sayıyı kestirebilmek için başvurabileceğim güvenilir bir kaynak var mı bilmiyorum, fakat şu anda internetteki en kapsamlı masaüstü oyunu veritabanı olan BoardGameGeek.com’da listelenmiş 83,756 farklı oyun olduğunu görebilirsiniz. Somut ve soyut sayısız tema etrafında tasarlanan bu oyunların her biri farklı mekaniklerle işliyor - örneğin az önce bahsettiğim Settlers of Catan, zar atma, rota belirleme ve ticaret gibi mekanizmalar içerirken, başka bir popüler oyun olan Risk, bölge kontrolü ve oyuncu eleme gibi ilave mekanizmalar da içeriyor.

Peki, oyunun ve eğlencenin neredeyse bütünüyle dijital ortama göç ettiği yirmi birinci yüzyılda, insanları hala masaüstü oyunları oynamaya iten nedir? Gerçek hayattan uzaklaşma, düşünme, zihni çalıştırma/dinlendirme ve günlük yaşantıda karşılaşamayacak durumları teorik olarak deneyimleme gibi ihtiyaçlarla oynanan neredeyse her türlü oyunu artık dijital ortamda da oynayabilmek mümkünken, insanların hala fiziksel olarak bir araya gelip oyun oynamayı tercih etmesinin sebebi ne olabilir? Karşılaştığım 12 Ekim 2015 tarihli bir *The Guardian* haberi, bana kalırsa bu sorunun cevabını doğru şekilde saptamış: fiziksel dürtülerin üstünlüğü. Yirmi birinci yüzyılda plaklar neden tekrar revaçta ise, masaüstü oyunları da benzer bir sebeple revaçta. İnsanların fiziksel dürtülerle hareket etme ve daha fazla duyu kullanma ihtiyacının baskınlığı nedeniyle, kimi oyuncular için masaüstü oyunları bilgisayar oyunlarına kıyasla daha farklı ve tatmin edici bir deneyim yaşıyor. Kişiler böylelikle parçası oldukları deneyimle daha kişisel bir bağ kurabiliyorlar ve kişiselleşen her deneyim, onun bir parçası olmayı çok

daha zevkli ve arzu edilir bir hale getiriyor.

İnsanların parçası olmaktan hoşlandıkları deneyim kavramının etrafında oluşmuş ve her gün biraz daha büyüdüğüne şahit olduğumuz büyük bir ekonomi var. Masaüstü oyunları, bunun örneklerinden sadece bir tanesi, hatta ilk etapta hemen akla gelmeyen bir tanesi. 35 milyar dolarlık mobil oyun endüstrisi ve 23.5 milyar dolarlık bilgisayar oyunu endüstrisi, şüphesiz masaüstü oyunlarından daha çabuk akla gelen ve daha çarpıcı örnekler. Fakat bu örnekler dijital oyunlarla sınırlı olmadığı gibi, genel anlamda eğlence ile de sınırlı değil. Turizm, emlak, eğitim vb. birçok sektörde tüketicinin para ödeyerek satın aldığı şeyler artık basit bir ürün veya hizmet olmanın ötesine geçip birer deneyime dönüşmüş durumda.

Deneyim ekonomisi terimini ilk kez okuyucuyla buluşturan Joseph Pine ve James Gilmore, *Harvard Business Review* dergisinde yayımlanan 1998 tarihli makalelerinde hizmet, ürün ve deneyim arasındaki farkı şöyle açıklamış:

“Şirketler sundukları hizmetleri ‘sahne’, ürünlerini de ‘sahne aksesuarı’ gibi kasti olarak kullandıkları zaman, müşterilerini akılda kalıcı bir etkinlikle buluşturmuş olurlar. Ortaya çıkan şeyin adı deneyimdir.”

Pine ve Gilmore bu makalede şirketlerin kâr edebilmek adına artık her tüketici için bireysel deneyimler üretme zorunluluğuyla karşı karşıya kaldığını, böylelikle hizmet ekonomisinden deneyim ekonomisine geçiş yaptığımızı gözlemlemiştir. Deneyim ekonomisinin özellikle 1980 ve 2000 yılları arasında doğan ve Y kuşağı olarak kabul edilen neslin üyelerinin arasında hızla yükselişe geçtiği, bu makalenin yazılmasından neredeyse 20 yıl sonra, şu anda da sıklıkla karşılaşılabileceğimiz bir haber. Örneğin sosyal medyada çokça paylaşıldığını farkettiğim 7 Ekim 2014 tarihli bir *The Atlantic* makalesi, okuyucularına “eşya değil deneyim satın almalarını” öğütüyor ve güncel psikolojik araştırmaların sonuçlarını referans göstererek, deneyimlerin eşyalara kıyasla insanı daha fazla mutlu ettiğini anlatıyordu.

Deneyim ekonomisinin yakın gelecekte büyümeye devam edeceğinin bariz sinyallerinden biri, son yıllarda ivme kazanan VR yani virtual reality (sanal gerçeklik) sektörü. Hatırlamakta fayda var, *de/da*’nın bir önceki sayısında Yalın Solmaz’ın bu konuyu ele alan “*Sanal alemler çocuk, oyuncuğu değil*” başlıklı makalesi, yazarın bizzat yaşadığı Oculus Rift deneyimini anlatıyordu. Başlıktaki önerme aslında çok yerinde - makalede de bahsedildiği gibi bu teknolojinin (çoğunluğun tahmin ettiği üzere) yalnızca eğlence için değil, depresyon tedavisinde dahi kullanım alanı bulduğunu düşünürsek, sanal gerçeklik deneyimi gerçekten de zannedildiğinden fazlasını vaat ediyor.

Bilgisayar oyunları ile pek aram olmasa da masaüstü oyunu oynamaktan hayli keyif alan biri olarak masaüstü oyunlarının artan erişilebilirliğini, popüleritesini ve gün geçtikçe büyüyen endüstrisini düşündükçe, aklımı -kaçınılmaz olarak- masaüstü oyunlarının da bir parçası olduğu bu deneyim odaklı ekonominin kökenleri kurcalıyor. Yirminci yüzyılda doğmuş çoğu kişi için hala yeni bir kavram ve yeni bir yön bu ‘deneyim ekonomisi’ - fakat üzerinde biraz düşünüldüğünde ne kadar doğal ve “insana

dair” bir değişim olduğunu fark etmek zor değil. Yakın zamanda *Hayvanlardan Tanrılara Sapiens: İnsan Türünün Kısa Bir Tarihi* kitabında okuduklarım, aklıma ister istemez insan kökenli bu temelleri getirdi. Yuval Noah Harari’nin yazdığı bu kitap -kabaca özetlemek gerekirse- insan türünün geçirdiğı safhaları ve onu diğer türlerden farklı kılan bilişsel devriminin öyküsünü anlatıyor.

Kitabın Bilişsel Devrim başlıklı ilk bölümünde, sözü geçen bu devrimin ne anlama geldiğı ve tarım ile endüstri devrimlerine nasıl bir arka plan oluşturduğı şöyle özetleniyor (s. 41-43):

“Bilişsel Devrim, 70 ila 30 bin yıl önce ortaya çıkan yeni düşünce ve iletişim biçimleri anlamına gelir. Sebebi kesin olarak bilinmemekle birlikte, en çok kabul gören teoriye göre genetik mutasyonlar Sapiens’in beyin iç yapısını değiştirerek, daha önce mümkün olmayan şekillerde düşünmelerini ve tamamen yeni dillerle iletişim kurabilmelerini sağladı. [...] Yeni Sapiens dilini, tüm dünyayı fethetmesini sağlayacak kadar güçlü kılan özellik neydi?”

“Buna cevap olarak en yaygın kabul, dilimizin olağanüstü esnek olmasıdır. [...] Dilimizin gerçekten özgün olan tarafıysa, insanlar ve aslanlar hakkında bilgi paylaşımına olanak sağlamasından çok, var olmayan şeyler hakkındaki bilginin aktarılmasını sağlamaktır. Bil-diğimiz kadarıyla sadece Sapiens hiç görmediğı, dokunmadığı veya koklamadığı varlıklar hakkında konuşabiliyor.”

Peki ama, bulunduğumuz çağda deneyim ekonomisinin yükselişine geçmesinin sebeplerinin bu anlatılanlarla ne ilgisi olabilir? Bu soruyu Harari’ye göre yanıtlayacak olursak: bilme yetisi ve hayalgücü, bugüne kadar homo sapiens türünün aştığı tüm safhaların ardındaki itici kuvvet olduğı gibi, hizmet ekonomisinden deneyim ekonomisine geçişimizin de ardındaki ana etmen. Çünkü var olmayan şeylerden bahsedebilme yeteneğı, insanın ‘deneyim’ denen olguyu yaşamasına izin veriyor. İnsanın bilme yetisi ve hayalgücü değişime uğradıkça, bu ikisini uyaran materyallerin niteliğı ve niceliğı arttıkça (ve

çeşitlendikçe), maddi değer biçilen ürün ve hizmetlerin de karakteri değişiyor. Yüz yıl önce boynunuzdaki kolyenin gerçek altın olup olmadığı önem taşırken, şimdi bayram tatilini hangi ülkede ne yaparak geçirdiğiniz veya hobi olarak hangi faaliyetle uğraşmayı seçtiğiniz, hem kendinize hem de diğer insanlara sizin değerinizle ilgili bir fikir veriyor.

Bilişsel devrimin insan türüne kazandırdığı yeni beceriler ve bu becerilerin ortaya çıkardığı sonuçları Harari şöyle özetlemiştir:

- Homo sapiens, etrafındaki dünyayla ilgili daha fazla bilgiyi aktarma becerisi kazanarak, öncelikle “karmaşık faaliyetleri planlama ve uygulama” becerisini kazanmış oldu. Bu becerinin ilkel bir örneği, tehlikeli/yırtıcı hayvanlardan uzak durmak ve uygun hayvanları avlamak.
- Sapiens buna ek olarak, kendi arasındaki sosyal ilişkilerle ilgili daha fazla bilgiyi aktarma becerisi kazandı. Böylelikle çok daha kalabalık gruplar halindeyken de uyum sağlamayı başardı.
- Son olarak “kabile ruhları, milletler, sınırlı sorumlu şirketler ve insan hakları gibi gerçekte var olmayan şeyler” (s. 43) ile ilgili bilgi aktarma becerisini kazandı. Bu beceri sayesinde ise birbirini tanımayan çok sayıda insan, kendi aralarında işbirliği sağlamayı ve böylelikle de toplumsal davranışların hızlıca yenilenebilmesini öğrendi.

İşte bu “gerçekte var olmayan şeyler”, aslında büyüyen deneyim ekonomisinin de bel kemiğini oluşturuyor. Peki nasıl?

Kitapta, tarım toplumuyla avcı-toplayıcı toplumlar arasındaki belirgin farklardan bir tanesinin geleceğe olan yaklaşım olduğunun altı çiziliyor. Buna göre, buldukları yiyeceklerle yetinen, günü kurtaran ve biriktirme alışkanlığı gelişmemiş avcı-toplayıcılar, bir sonraki haftayı veya bir sonraki seneyi düşünmeden yaşıyordu. Fakat tarım toplumları için durum böyle değildi, çünkü kendilerini ve ailelerini doyurabildiklerinden emin olmak için bir sonraki ayı, hatta sonraki seneleri düşünmek ve hesap yapmak zorundaydılar. Mevsimsel bir üretim döngüsüne sahip olan tarım ekonomisi, beraberinde bilinmezlikleri ve (kuraklık, savaş vb.) öngörülemeyen tehlikeleri de getiriyordu.

Böylelikle Tarım Devrimi’ni takip eden süreçte gelecekle ilgili kaygılar insanlık için en zihin yorucu sorun olmuştu. Giderek daha fazla insanın yerleştiği ve kalabalıklaştığı köyler, kasabalar ve şehirler beraberlerinde krallıkları, devletleri ve siyasi sistemleri getirmişti. Aynı yerleşim yerini paylaşan kalabalık nüfusların, toprak ve su gibi doğal kaynakları nasıl paylaşacaklarını, aralarında bir anlaşmazlık çıktığında veya kuraklık baş gösterdiğinde bu tür sorunları nasıl aç kalmadan aşabileceklerini bilmeleri gerekiyordu. Harari, insanların bu sorunu aşmak için ihtiyaç duyduğu aracın hayali bir düzen olduğunu söylüyor. Kutsal varlıklar, anavatanlar ve milliyetler gibi hikayeler etrafında toplanan insanlar, Harari’ye göre toplumsal bir bağ oluşturmayı bu şekilde başardılar. Dolayısıyla, Mezopotamya’dan Roma İmparatorluğu’na, hatta Çin’e kadar insanın kurduğu tüm uygarlıklarda işbirliği ve iletişim ağlarını mümkün kılan, işte bu hayali düzendi.

Harari, binlerce yıldır insanların hayatını organize eden hayali düzenin, aslında somut dünyada karşılığı bulunmayan ve yalnızca insanların zihinlerinde var olan şeylerden ibaret olduğunun çoğunluk tarafından fark edilmemesini şu sebeplere bağlıyor (s. 197-204):

- “Hayali düzen fiziksel dünyaya gömülü durumdadır.” Yani hayaller fiziksel gerçeklikle iç içe geçebilir, bir bütün halini alabilir. Hayali düzenin unsurlarını mimari, sanat vb. farklı alanlarda ortaya çıkan ürünlerde gözlemlemek mümkündür.
- “Hayali düzen isteklerimizi şekillendirir.” Örneğin modern Batı toplumlarında en çok değer gören istekler romantik, kapitalist veya hümanist söylemler üzerine inşa edilmiştir.
- “Hayali düzen kişiler arasındadır [yani öznel arasındadır].” Çünkü bu hayali düzen, yalnızca tek bir kişinin hayalgücünde değil aynı anda milyonlarca farklı insanın hayalgücünde var olan bir düzendir.

Özetlenen bu sebepler arasında, deneyim ekonomisini anlamak açısından en ilgi çekici olanın ikincisi, yani hayali düzenin isteklerimizi şekillendirmesi olduğunu fark ettim. Bununla ilgili olarak Harari şöyle devam etmiş (s. 201-202):

“Romantiklik, bize kendi potansiyelimizi en üst seviyede gerçekleştirebilmek için olabildiğince fazla deneyimimiz olması gerektiğini söyler. Buna göre kendimizi geniş bir yelpazedeki tüm duygulara açmalı, değişik biçimlerde ilişkiler yaşamalı, farklı mutfaklar denemeli, farklı müzik tarzlarını takdir etmeyi öğrenmeliyiz. Bunu yapmanın en iyi yollarından biri günlük rutinimizi bozmak, alışık olduğumuz ortamın dışına ve uzak yerlere seyahate çıkmak. Böylece oralarda başka insanların kültürlerini, kokularını, tatlarını ve normlarını “deneyimleyebiliriz”. Tekrar tekrar, “yeni bir deneyimin nasıl birinin gözlerini açtığını ve yaşamını değiştirdiğini” anlatan romantik mitleri dinleyip dururuz.

Tüketici akımı da, bize mutlu olmamız için mümkün olduğunca çok mal ve hizmet tüketmemiz gerektiğini söyler. Bir şeyin eksikliği hissettiğimizde veya bir şey doğru gelmediğinde, muhtemelen yeni bir ürün (araba, yeni kıyafetler, organik gıda) veya bir hizmet (ev temizliği, çift terapisi, yoga dersi) almamız gerekir. Her bir televizyon reklamı, yeni bir ürün ya da hizmet tüketmenin yaşamımızı daha iyi yapacağını anlatan küçük bir efsanedir.”

Harari’nin küçük bir efsane olarak nitelediği bu ürün ve hizmetler, aslında ürün veya hizmet olmanın ötesine geçen, tıpkı Joseph ve Gilmore’un da gözlemlediği gibi, -adeta teatral bir özellik kazanıp- satın alınabilir birer deneyime dönüşen metalar. Kitapta deneyim kavramının insan zihninde geçirdiği anlam evrimini anlatan başka bir örnek şöyle devam ediyor ve biraz da tebessüm ettiriyor:

“İnsanların en kişisel istekleri sandıkları bile genelde hayali düzen tarafından programlanmıştır. Gayet popüler bir istek olan yurtdışında tatil yapma örneğini ele alalım. Bu istek aslında hiç de anlaşılır veya doğal değildir. Bir şempanze alfa erkeği asla gücünü komşu bir şempanze grubunun arazisine tatile gitmek için kullanmaz. Eski Mısır seçkinleri piramitler yaptırmak ve cesetlerini mumyalatmak için servetler harcadılar, ama hiçbirisi Babil’e alışverişe veya Fenike’ye kayak tatiline gitmeyi düşünmedi. Bugün insanlar yurtdışına gitmek için ciddi miktarda para harcıyor, çünkü hepsi romantik tüketici akımının gerçek inananları.”

Geçmişten günümüze değişen deneyim anlayışı hakkında gülümseten bir diğer kısım da, yazarın kavga edilen eşle barışmak için çıkılan tatil ve Eski Mısır hükümdarının inşa ettiği piramitler arasında kurduğu analogi (s. 203):

“Çeşitliliği teşvik eden romantizm, bu anlamda tüketicilik akımıyla harika bir uyum içindedir. Bu kavramların evliliği, sonsuz bir “deneyimler piyasası”nın oluşmasını sağlamıştır ve modern turizm endüstrisi de bunun üzerine kuruludur. Turizm endüstrisi, uçak biletleri ve otel odaları satmaz, deneyim satar. Paris bir şehir veya Hindistan bir ülke değildir. Bunlar tüketince ufkumuzu genişleten, insani potansiyelimizi gerçekleştirmemizi sağlayan ve bizi daha mutlu yapan deneyimlerdir. Sonuç olarak, bir milyonerle karısı arasındaki ilişki dikenli bir yola girdiğinde, adam karısını pahalı bir Paris tatiline götürür. Bu gezi bağımsız bir isteğin değil, romantik tüketicilik akımının mitlerine duyulan coşkulu bir inancın yansımasıdır aslında. Eski Mısır’da zengin bir adam, asla ilişki problemini karısını Babil’e tatile götürerek çözmeyi düşünmezdi. Bunun yerine karısına, hep istediği şaşıla bir mezar yaptırdı.

Eski Mısır’ın seçkinleri gibi çoğu kültürdeki çoğu insan da hayatlarını piramitler yapmaya adar. Sadece bu piramitlerin adı, biçimi ve büyüklüğü kültürden kültüre değişir. Kimi kültürlerde, şehir dışında yüzme havuzlu ve yemyeşil çimleri olan bir çiftlik eviyken, kimisinde harika manzaralı pırıl pırıl bir çatı katı olabilir. Çok az insan bu piramitleri istememize sebep olan mitleri sorgular.”

Kısacası Harari, aslında modern insanın da hayatını Eski Mısır hükümdarları gibi piramitler inşa etmeye adanmış olduğunu gözlemliyor. Galiba deneyim ekonomisinin belkemiği de, işte tam olarak bu şekilde ortaya çıkıyor - piramit inşa etme isteği, farklı çağlarda ve farklı bağlamlar içerisinde kendini gösteriyor, sürekli şekil değiştiriyor, ama asla yanımızdan ayrılmıyor. Demek ki ben de merak ettiğim bir masaüstü oyununu oynayabilmek için ayırdığım bütçe ve/veya harcadığım zaman ile bir piramit inşa ederek zaman zaman kendimi ödüllendiriyorum.

Kaynakça

- Harari, Yuval N. (2015) *Hayvanlardan Tanrılara Sapiens: İnsan Türünün Kısa Bir Tarihi*, İstanbul: Kolektif Kitap, Çeviren: Ertuğrul Genç.
- Hamblin, J. (2014) ‘Buy Experiences, Not Things’, *The Atlantic*, 7 Ekim 2014 <http://www.theatlantic.com/business/archive/2014/10/buy-experiences/381132/>
- Pine, B. Joseph ve Gilmore, James H. (1998) ‘Welcome to the Experience Economy’, *Harvard Business Review*, Temmuz-Ağustos 1998 <https://hbr.org/1998/07/welcome-to-the-experience-economy>
- ‘Don’t worry, board games: video games can’t steal what makes you great’, *The Guardian*, 12 Ekim 2015 <https://www.theguardian.com/technology/2015/oct/12/dont-worry-board-games-video-games-cant-steal-what-makes-you-great>

Bir araştırmamanın biyografisi: “Göçmen kadınların kentsel hareketlilikleri üzerine bir vaka çalışması” güncesinden

Melis Oğuz, *meloguz@gmail.com*

Bir sorunun, bir heyecanın, bir kişinin, bir kitabın hayatınızı nasıl değiştirebileceği, rüzgarın yönünü nereye çevirip sizi nerelere ulaştıracağı bazen sayfalarca anlatmak istediğiniz bir hikayeye dönüşüyor. Benim hikayem ise on sene önce başlamıştı. Şimdi bu derginin oluşmasına imkan veren ve bizleri bir araya getiren hayalinin peşinden koşan Irmak Akman ile o zaman tanışma fırsatımız olmamıştı, ama başka bir coğrafyanın başkentinde hayatlarımıza şekil vermeye çalışıyorduk hepimiz.

Sahneye olan düşkünlüğümden midir bilinmez, onca toyluğuma rağmen bir cesaret ile, o seneki Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu için bir bildiri hazırlamak istedim. Çok sevgili arkadaşım ve meslektaşım Neslihan Atatimur'u da bu fikre ısıtmam çok zamanımı almadı; keza birlikte bir şeyler yapmaktan hep zevk aldık.

O seneki kolokyum için belirlenen ana tema “Planlama Meslek Alanı: Geçmişten Geleceğe” idi. Oturup çok düşünmeden “tamam” dedik; “İngiltere planlama tarihine bakalım”. Ben başladım kütüphane çalışmalarına. Tarihle aram hiç iyi olmamasına rağmen, neden böyle bir karar almıştık, bilemiyorum. Sanırım Neslihan'ın tarihe olan bitmez tükenmez merakı ve ilgisi yüzünden. Ancak kitaplar arasında planlama tarihi ile ilgili araştırma yaparken, ilgimin başka yöne kayması uzun sürmedi.

Neredeyse kapağını kaldırdığım her kitapta bir bölüm “planlama ve kadın” konusuna ayrılmıştı. Neslihan'a sordum; “bizim planlama meslek alanında hiç sözü geçmeyen şu ‘kadın’ konusunu mu çalışsak?” Heyecanla kabul etti Neslihan; ikimiz de cinsiyet ve planlama ile ilgili bir ders bile almamış iki kadın şehir plancısıydık nihayetinde. Başladık çalışmalara.

Eş zamanlı olarak yüksek lisans tezimin çalışmalarını da sürdürüyordum kütüphanede. O ise Çingene mahallelerinin dönüşümü üzerineydi. Kentsel dönüşüm, Tarlabası ve Sulukule projeleri ile ana akım medyada da yer bulmaya başlamıştı, tam on sene önce. Akademisyenler, insan hakları savunucuları, mimarlar, plancılar örgütleniyor, yapılan bu projelere karşı çıkıyorlardı. Ben de itiraz edenlerden birisiydim. Tezim de bu konuda olunca, her kahve sohbetinde şu soru ile muhatap olmak durumunda kalıyordum; “e peki Melis, ne öneriyorsun?”

Fotoğraf: Gökem Güngör

Yoktu bir önerim; kolay değildi – ama bunu açıklamak da kolay değildi. Bir şeye muhalefet ederken, yerine çözüm önerisi sunmamak da çok etkili bir muhalefet olmuyordu nitekim. Tezim bitti, ben bazı “olmazsa olmaz” politika kararları sıralamayı başardım; ama halen bir çözüm önerim yoktu. Bir müddet akademiden uzak durayım istedim. Çok uzun sürmedi bu; sorumun yanıtını da bulabilme ümidiyle doktora başladım. Aklıma bir fikir gelmişti.

Kentsel dönüşüm ve kadın

“Neden kentsel dönüşümü mahalleli kadınlar ile başlatmıyoruz ki?” idi soru. Eh, malumunuz, kent ile kadının ilişkisi sorunlu. Kadınlar ev ve çevresindeki kısıtlı alanda hayatlarının çoğunu sürdürürken, ekmek kazanan erkek modelinin hakim olduğu toplumsal sistemlerde erkekler kentin “esas” kullanıcıları. Peki, kadınların ev ve yakın çevresinde daha çok vakit geçiriyor olmalarını bir avantaja çeviremez miyiz? Bu, sadece bir dezavantajlılık olarak mı görülmeli? Bu bir tercih olabilir mi? Ev ve yakın çevresinde daha fazla vakit geçiren kadın, bu çevredeki olası değişim ve dönüşümden doğrudan etkilenen olan değil mi? O halde, bu değişim ve dönüşüme müdahalede bulunabilir mi, bulunmak ister mi?

Ben bu sorunun etrafında dönüp dururken, “hangi kadın” diye sormaya başladılar bana da. Kadın bir cinsiyet kategorisi, ama elbette “kadın” tek bir kategori olarak ele alınamayacak geniş bir araştırma konusu. Kadınların sınıfsal farklılıkları var, kimlik farklılıkları var. Bu sorularla boğuşa durayım; Berlin’e gittim. Okuyordum, bakıyordum, inceliyordum, fotoğraflıyordum, konuşuyordum, soruyordum, dinliyordum. Arıyordum; kafamdaki soruyu bir vakaya çevirebilecek bir ipucunun peşinden koşuyordum; sonunda da buldum.

Kendime baktım; Berlin’de konuştuğum, sohbet ettiğim, etkinliklerine katıldığım kadınlara baktım; birlikte doktora yaptığım kadınlara baktım. Benim Berlin’deki kısa süreli kalışım sırasında Berlin’i daha çok gezmiş, Berlin’de olan bitenden daha fazla haberdar ve senelerdir orada yaşayan Türkiyeli kadınlardan daha çok bildiğimi fark ettik. “Sen daha geleli ne kadar oldu şunun şurasında, ama bizden daha iyi biliyorsun nereden ne var...” dedikleri anda, sorumu nereye yönlendirmem gerektiğini anladım.

Göçmen kadınların kentle imtihanı

Aramızdaki fark, benim şehir plancısı olmam, onların olmaması değildi. Aramızdaki fark, kentle kurduğumuz ilişkinin düzeyindeydi. 1997 tarihli Tahire Erman’ın makalesi geldi aklıma. Kırdan kente göç eden kadınların kent yaşamlarını araştırdığı çalışmasının bulgularını anlatan makalede, Erman, kadınların kocalarının pasif takipçileri olarak geldikleri kente uyum süreçlerinin, zorlu süreçleri gerektirdiğini anlatır. Kısaca içerisinde yaşamakta olduğum şehirde, ben her ne kadar kendimi göçmen olarak tanımlayamıyor olsam da, söz ettiğim grupla iletişime kurmakta hiç güçlük çekmi-

yor, tam tersine memleketlileri olduğum için el üstünde tutuluyordum; ve Erman'ın Türkiye'deki kent yaşamını ele alarak ortaya koyduğu çalışmayı destekleyecek bir vaka Berlin'de karşımda duruyordu.

O zaman, sorun daha “evrensel” olmalıydı. İstanbul'da da, Berlin'de de göçmen kadınların kentle ilişkisi oldukça sınırlıydı. Kentteki hareketlilik sahaları çok dar, kente dair bilgi seviyeleri oldukça düşüktü. Yeni geldikleri kentle bağları yok gibiydi. Memleketlerinin çoğunlukta olduğu bir mahallede yaşıyor, buradan alışveriş ediyor, çocuklarını burada okula gönderiyor, buradaki komşularıyla iletişiyor ve kentin geri kalanıyla ilgilenmiyorlardı. Ancak yaşadıkları kentle ilgili sınırlı bilgi ve algıya sahip olmak, kadınlar için daha olumsuz sosyal ve ekonomik sonuçlar doğuruyordu.

Öncelikle, bu sınırlı hareketlilik ve mahalleye sıkıştırılan gündelik hayatlar, göç edilen kente uyum sürecinin önünde de önemli bir bariyer oluşturuyordu. Bu sebeple de, bu durumun altında yatan mekansal ve sosyolojik neden-sonuç ilişkilerinin ortaya konması, bunun analizinden sonra ise kentle kurulan bu sınırlı ilişkinin mekansal genişlemesinin koşullarının araştırılmasını kendime yeni hedef olarak koydum. Elbette, bu bir yerel yönetim sorunuymdu; dolayısıyla kollarımı en küçük yerel yönetsel ölçekte çalışmaya başlamak üzere sıvıdım.

Berlin'de nerede ve kimlerle çalışacağım netti; Türkiye'den göç edenlerin yaşadıkları mahalleler parmakla gösteriliyordu keza. Ancak İstanbul'da nerede ve kimlerle çalışacağımı bulmak epey zordu; İstanbul göçlerle ve hemşehrilik ekseninde kurulmuş mahallelere bölünmüş bir mozaik en nihayetinde.

Ele aldığım sorun yerel yönetsel bir çözüm gerektirdiği için, bunu bir projeye dönüştürmenin ve teorik bir çalışma ile sınırlamamanın doğruluğuna inandım. Araştırma konumu üniversiteden de aldığım bir fonla araştırma projesine çevirdim; ve elimde dosyayla belediye başkanlarının kapısını çalmaya başladım. Şanslıydım; ilk çaldığım kapıdan içeri misafir edildim. Kartal Belediye Başkanı Altınok Öz, beni hemen çalışmak için uygun olduğunu düşündüğü Kurfalı'ya yönlendirdi. Halihazırda Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı ile yürüttükleri bir çalışmanın olduğunu da söyledikten sonra, beni mahalledeki yetkililere yönlendirdi ve sonraki 2,5 senem bu mahallede geçti.

Neukölln – Kurfalı arasında bir saha çalışması

Elbette konu, kısa sürede ölçümlenebilecek parametrelere dayanmadığı için uzun soluklu bir saha çalışmasını gerektirdi. İki ayrı şehirde, aynı anda çalışmak zorunda kaldığım da oldu; ve annem, Yasemin Oğuz, benim olamadığım yerlerde, Harry Potter dünyasının Hermionesinin kendini klonlamasına misal, benim uzaktan yapamadıklarımı yapmak için saha çalışmalarını sürdürdü.

En nihayetinde kendimi şöyle bir pozisyonunda buldum: Berlin'den haber alıyor İstanbul'a getiriyor; İstanbul'dan haber alıyor Berlin'e getiriyordum. Benim oynadığım bu

aracı rol, çalışmanın da özgün yöntemini oluşturacaktı. Birbirlerini hiç görmeyen, farklı ülkelerin büyük şehirlerinde yaşayan göçmen kadınlar, birbirlerinin hikayelerini benden dinleyip “benim de şöyle olmuştu...”, “ben de ilk geldiğimde bunu yapmıştım...” diyerek selamlarını gönderdiler birbirlerine.

Tabii taşıdığım bilgi ve deneyim, sadece birlikte çalıştığım kadınlar arasında bir değiş-tokuştan fazlasına döndü kısa sürede. Yerel yönetimler arasında da meslek insanı olarak fikir, görüş ve önerilerimi taşıdım mütemediyen, iki şehir arasında. Berlin’de ne eksik, İstanbul’da ne eksik, teker teker ortaya çıkardık bu süreçte yer alan tüm aktörlerle.

Kadınlarla anket çalışmaları yaptık; kahvaltılar ettik, sohbet toplantıları yaptık; bana çığ köfte yaptılar, evde toplastık, bayram oldu, birlikte kutlama yürüyüşlerine gittik, mahallelerinin açık alanlarını birlikte dolaştık; onlar anlattılar, ben dönüştüm. Onlara anlatmaya değil, onları anlamaya çalıştım. Mahallelerini onların gözünden görmeye çalıştım. Neden o mahallenin görünmez duvarları olduğunu, o duvarların ötesine geçmenin neden bu kadar zor olduğunu anlamaya çalıştım.

“Çocuğum kadar bilirim”

Önemli bulgularımdan birisi, gündelik hayatlarını ve vakitlerinin çoğunu geçirdikleri bu sınırlı alan içerisinde bile kamusal alanlar, yerel yönetimin sunduğu hizmetler ve kendilerine yönelik aktivitelerden haberdar olmadıkları oldu. Yani, kendi küçük dünyalarını da tanımıyorlardı. Fakat, çocukları ilgilendiren kamusal alanlar, hizmet ve aktivitelerden haberdar olma oranları çok daha yüksekti. Bu rotalar üzerindeki hareketlilikleri daha fazla, algıları daha yüksek, kullanımları ise daha yoğun. Tabii, bu noktada, şu bilgiyi de vermek çok önemli. Çalıştığım kadınların büyük çoğunluğu, pasif takipçi olarak geldikleri ve sınırlı alanda hareket ettikleri bu şehirlerde, kendilerini “annelik” mesleği üzerinden tanımlar hale gelmişler. Pasif takipçiler olarak kentin ekonomik sistemine entegre olmadıkları için, çocuk bakımının kutsallığı ve ev işlerinin idamesini birincil sorumlulukları olarak kabul edip kimliklerini de bunun üzerinden inşa ederken yeni geldikleri kentin kendilerine kişisel olarak sağlayabileceği tüm imkan ve fırsatlardan bihaber ve bunlara karşı meraksızlar. Ancak, çocuklarına “daha iyi bir gelecek imkanı” sağlayabilecek her çeşit imkana ise aşırı derecede duyarlılar. Dolayısıyla, özellikle annelik üzerinden kurulmuş mahalle içi sosyal ağlarında da, birbirlerine çocuklarını ilgilendirebilecek hizmet, aktivite ve gelişmelerle ilgili bilgi aktarımında da bulunuyorlar.

Berlin-İstanbul arası mekik dokurken ortaya çıkan bu çalışmanın belki de en önemli bulgusu bu idi; kadınlara ulaşmak için çocuklara ulaşmak önemliydi. Sohbetlerimizde, ben onları mahallede neye ihtiyaç duydukları, nelerden rahatsız oldukları, nerelere, nasıl ve hangi sıklıkla gittikleri, yerel yönetimden neler bekledikleri üzerine konuşmaya yönlendirmeye çalışırken, konuşmalarımızın “sınıfların kalabalıklığına”, “televizyon programlarının çocukların beynini uyuşturduğuna”, “Ayşe’nin okuldaki kompozisyon

yarışmasında aldığı birinciliğe” doğru kaydığı çok oldu.

Kadınların günlük hayatlarını aktarırken dahi, çocuklarının kahvaltısını hazırlamakla güne başlayıp, ertesi gün okula götüreceği beslenme çantasını hazırlayarak günü bitirmeleri aslında kentteki, daha doğrusu mahalledeki, hareketlilikleri ile ilgili de çok şey anlatıyordu. Çocuklarıyla birlikte okula, çocuklarıyla birlikte parka, çocuklarıyla birlikte spor salonuna gidiyorlar; çocuklarını beklerken diğer annelerle sosyalleşiyorlardı. Yaşadıkları mahallede belki de aile ve hemşehrlik üzerine kurgulanmış dar sosyal ağlarına “tanıdık yabancıların” katıldığı bir ritüeldi de bu aynı zamanda.

Bu ritüelin en olumlu özelliklerinden bir tanesi de kadınların öğrendikleri tüm “yenilik”leri birbirlerine dedikodu gazetesi vasıtasıyla aktarabildikleri bir alanın kendiliğinden gelişiyor olması. Tanıdık yabancıardan oluşan sosyal ağı ne kadar zenginse, kadınların kentteki hareketlilikleri ve kentle ilgili algıları o kadar gelişkindi.

Örnek Anne Projesi

Berlin’de incelediğim “örnek anne” projesi, yerel yönetimlerin uygulayabileceği çok güzel bir örnek teşkil ediyor. Proje, aslında Almanya’da göçmenlerin topluma entegrasyonunu hedefleyen bir ana politikadan besleniyor. Ancak, bu projede göçmen kadınlar, kendi mahallelerindeki diğer göçmen kadınları evlerinde ziyaret ederek çocuklarının eğitim sistemine nasıl dahil edilmesi gerektiği, cinsel eğitimlerinin nasıl yapılması gerektiği, ergenlikte psikolojilerinin nasıl değişeceği ile ilgili bilgiler veriyorlar. Kapılarını Alman bir yetkiliye bu kadar kolay açmak istemeyecek kadınlar, hemşehrlik bağları üzerinden kurgulanmış bu sistemde, örnek annelere kapılarını açmakla kalmıyor, bazen yakın arkadaş oluyor, hatta bazen kendileri de örnek anne oluyorlar.

Örnek anneler ise, bunun karşılığında mahalle sınırları içerisinde istihdam edilmiş oluyorlar. Benim görüştüğüm pek çok eski “örnek anne”, şimdi Berlin’in dört bir yanında “iş kadını” olmuşlar. Birisi anaokulu öğretmenliği sertifikası alıp anaokulunda çalışmaya başlamış; birisi güzellik merkezi açmış, birisi bir lisede aşçı.

Sanırım, bu projenin başarısı, annelerin anneleri çocukları ile ilgili bilgilendiriyor olmasında. Bu sebeple, o kapılar daha uzun süre açık kalıyor; anlatılanlar daha ilgiyle dinleniyor. İlaçların yan etkilerinin olabileceği gibi, bu projenin de önemli ve olumlu bir yan etkisi var. Aslında, anneler annelerin evlerine girip çıkarken, yabancı tanıdıklardan oluşan ağlarını zenginleştirmiş oluyorlar. Bu da önce mahalle içerisinde, sonra da kentte daha rahat ve özgüvenle hareket etmelerinin temel taşı oluşturuyor.

Sınırlılıkların ortadan kalkması, bir öğrenme sürecini gerektirir. Bu projede taraf olan tüm aktörler kendi paylarına bir şeyler öğrendiler; ama en önemlisi kadınların kadınlara öğreterek dönüştürme gücünü “yeniden keşfettik”. Bu güç, belki de en ucuz işgücü. Neden Kartal Belediyesi’ni başka yerel yönetimler de takip etmesin ve bizim de örnek annelerimiz olmasın ki?

Yurtlar üzerine

Irmak Akman, irmak@de-da-dergi.com

“Çaresiz bir cemaat yurdunda yer bulmuş kendine. “Bir baskı yoktu yurttan ancak oluşan havadan sabah namaza kalkıyor, öğleden sonraları çay-bisküvi eşliğinde Fethullah Gülen kasetlerini dinliyorduk” diye anlatıyor. ‘Abi’ler her şeyle ilgileniyormuş. Herhangi bir ders mi kötü hemen o dersi iyi bilen bir ‘abi’ bulunuyor ve başarıyla geçiyorlarmış. Akşamları ise yurdu destekleriyle ayakta tutan esnaf, Beyoğlu’nun ünlü restoranlarında kalan tatlıları yurda yolluyormuş. Bu dayanışma ruhu elbette üniversiteden mezun olunca iş bulma aşamasında da devam ediyor...”

Var mı buraya kadar yeni duyduğunuz, bilmediğiniz bir şey? Yok. Bu düzen yıllardır yüzlerce okulda binlerce öğrenciyle devam etti, ediyor...

O zaman HSYK sonuçları sandıktan çıkınca mahallenin moralleri neden tarumar?

“Bugün A.B.İ’lere kızılıyorsunuz da yıllardır aklınız neredeydi” diye sormayacak mıyız? Türk eğitim sisteminde büyük boşluklar var. Birileri yıllardır o boşlukları legal yöntemlerle doldurdu, dolduruyor.”

Cüneyt Özdemir’in 20 Ekim 2010’da *Radikal*’de yayımlanan “Sardı korkular, ‘gelecek onlar’” yazısından bir alıntı bu. Cemaat yurtları sanırım artık çok gözde değil, yerini TÜRGEV ve Ensar Vakfı gibi yerlere bırakalı çok oldu. Yurtlar kimsenin gündeminde değildi, ta ki Karaman’da ilköğretim düzeyindeki öğrencilerin kaldıkları özel yurtlarda (ya da evlerde?) cinsel istismara uğradığı ortaya çıkana kadar. Suçu işleyen kişiye çabucak ceza verildi, yurtlar yine gündemden düştü. Ama benim aklımda bu konuyla ilgili soru işaretleri kaldı. Bu yurtlar ya da evler yasal mıydı, yasadışı mı? Denetleniyorlar mıydı? Bu suçu işleyen şahsın çocuklarla birlikte Karaman valisine yaptığı bir ziyaretin fotoğrafları çıktı mesela ortaya. Valinin, İl Milli Eğitim Müdürü’nün kendilerini bu şahısla beraber ziyarete gelen çocukların nerede kaldıklarından nasıl haberi olmazdı? Bu soruların hepsine cevap vermek mümkün olmasa da, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim yurtlarıyla ilgili biraz bilgi topladım. Yardımları için Hümanist Büro’dan Seda Akço’ya teşekkür ederim.

İlköğretim düzeyinde yurtlar

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nun 22. Maddesinde “mecburi ilköğretim çağı 6-13 yaş grubundaki çocukları kapsar. Bu çağ çocuğun 5 yaşını bitirdiği yılın Eylül ayı sonunda başlar, 13 yaşını bitirip 14 yaşına girdiği yılın öğretim yılı sonunda biter,”

Fotoğraf: Melis Oğuz

deniyor.

CHP Genel Başkan Yardımcısı ve Bursa milletvekili Lale Karabıyık, 23 Mart'ta mecliste yaptığı konuşmada, devlet dışında gerçek ve tüzel kişilerin ilköğretim düzeyinde özel yurt açmasının yasak olduğunu söyledi. Kaynak olarak madde numarası vermeden 5661 numaralı kanun ile 652 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'ye atıfta bulundu, ancak iki düzenlemede de ilköğretim düzeyinde özel yurt açılmasını engelleyen bir madde bulunmuyor.

652 sayılı Milli Eğitim Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 7. Maddesiyle, Temel Eğitim Genel Müdürlüğü'ne "ilköğretim öğrencilerinin barınma ihtiyaçlarının giderilmesi ve maddi yönden desteklenmesi ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek" görevi veriliyor, ancak özel yurt açamayacağı söylenmiyor. Böyle bir yasak bulunmadığı gibi, aynı kararnamenin 13. maddesiyle, Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü'ne "her kademedeki" açılacak özel yurtlarla ilgili esasları belirlemek ve bunları denetlemek görevi verilmiş. İlgili madde şöyle:

Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü (1)

MADDE 13- (1) Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğünün görevleri şunlardır:

b) (Ek : 11/10/2011 - KHK - 662/78 md.) Her kademedeki öğrencilere yönelik dernek ve vakıflar ile gerçek ve diğer tüzel kişilerce açılacak veya işletilecek yurt, pansiyon ve benzeri kurumların açılması, devri, nakli ve kapatılmasıyla ilgili esasları belirlemek ve denetlemek.

Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü'nün web sitesinin Mevzuat bölümünde Özel Öğrenci Yurtları Yönetmeliği var, ancak bu yönetmelik sadece ortaöğretim ve yükseköğretim öğrencileri için açılacak yurtları kapsıyor. Yani Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü'ne 2011 yılında ilköğretim seviyesinde açılacak özel yurtların uyması gereken esasları belirleme ve denetleme görevi verilmiş, ancak 2011 yılından beri bu konuda bir düzenleme yapılmamış.

Aynı müdürlüğün web sitesinde "Türkiye Geneli Yurt Listesi"ni indirip inceledim, "ilköğretim yurdu" olarak geçen hiçbir yurt bulamadım. Listedeki yurtların hepsi ortaöğretim ya da yükseköğretim yurdu olarak listelenmiş.

Bu kısa araştırmanın ardından ilköğretim seviyesindeki öğrenciler için özel yurt kurulmasının önünde yasal bir engel olmadığını, ancak bu yurtlarla ilgili ikincil mevzuatın henüz hazırlanmadığını ve (en azından listeden görebildiğimiz kadarıyla) resmi izinle açılmış ilköğretim yurdu bulunmadığını söylemek mümkün. Kısacası Karaman'daki evler ve yurtlar yasadışı, ama bu, böyle evlerin ve yurtların açılmasının yasak olduğu anlamına gelmiyor.

Bu noktada bir parantez açmakta yarar var. 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nun 3.f) maddesi de, aşağıdaki sosyal hizmet kuruluşlarının gerçek ve tüzel kişilerce açılmasına imkan veriyor:

1. "Çocuk Yuvaları"; 0 - 12 yaş arası korunmaya ihtiyacı olan çocuklarla gerektiğinde 12

yaşını dolduran kız çocuklarının, bedensel, eğitsel, psiko sosyal gelişimlerini, sağlıklı bir kişilik veya iyi alışkanlıklar kazanmalarını sağlamla görevli ve yükümlü yatılı sosyal hizmet kuruluşlarını, (6)

2. “Yetiştirme Yurtları”; 13 - 18 yaş arası korunmaya ihtiyacı olan çocukları korumak, bakmak ve bir iş veya meslek sahibi edilmeleri ve topluma yararlı kişiler olarak yetişmelerini sağlamla görevli ve yükümlü olan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarını, (6)

11. “Çocuk evleri”; 0-18 yaşlar arasındaki korunmaya ihtiyacı olan çocukların kaldığı ev birimlerini, (1)

12. “Çocuk Evleri Sitesi”; Korunma ihtiyacı olan çocukların bakımlarının sağlandığı aynı yerleşkede bulunan birden fazla ev tipi sosyal hizmet biriminden oluşan kuruluşu,

13. “Ev Tipi Sosyal Hizmet Birimleri”; Çocuk, kadın, engelli ve yaşlılar ile bakım veya barınma ihtiyacı olan kişilere hizmet verilen mesken niteliğindeki yatılı sosyal hizmet birimlerini,

3.b) maddesinde “korunmaya ihtiyacı olan çocuk” şöyle tanımlanmış:

b) “Korunmaya ihtiyacı olan Çocuk”; beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olup;

1. Ana veya babasız, ana ve babasız,

2. Ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan,

3. Ana ve babası veya her ikisi tarafından terkedilen,

4. Ana veya babası tarafından ihmal edilip; fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuktur.

Karaman’daki suçun işlendiği evlere benzer evlerin, sosyal hizmet kuruluşu olarak kurulması da mümkün. Karaman’daki evlerde kalan çocukların ne kadarının “korunmaya ihtiyacı olan çocuk” statüsünde olduğu da, bu konuda hiçbir açıklama yapılmadığı için belirsiz. Bu statü resmi olarak verilmemiş olsa da, bu çocuklardan bazıları hiç evci çıkmıyor olabilir. Ayrıca, “ev tipi sosyal hizmet birimi”nde kalması öngörülen çocukların korunmaya ihtiyacı olan çocuklar olduğu da kanunda belirtilmemiş.

Lale Karabıyık konuşmasında, ilköğretim seviyesindeki çocukların böyle ev ve yurtlara yönelmesinin nedeni olarak Yatılı Bölge İlköğretim Okullarının (YİBO’lar) kapatılarak taşınmalı sistemin yaygınlaştırılmasından da bahsetmişti.

Milli Eğitim Bakanlığı’nın 2015/2016 öğretim yılı için hazırladığı istatistik kitabına göre, Temel Eğitim Genel Müdürlüğü’ne bağlı ilköğretim okullarının pansiyonların kapasitesi 106 405, bu pansiyonlarda kalan öğrencilerin sayısı ise 60 473. Aynı istatistiklere göre Türkiye genelinde taşınmalı sistem kapsamında taşınan ilkokul öğrencisi sayısı 288 883, ortaokul öğrencisi sayısı ise 519 449.

Ortaöğretim ve yükseköğretim düzeyinde yurtlar

Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 26. Maddesine göre "ortaöğretim ilköğretime dayalı, dört yıllık zorunlu, örgün veya yaygın öğrenim veren genel, mesleki ve teknik öğretim kurumlarının tümünü kapsar..." 29. Maddeye göre ise "ortaöğretim, çeşitli programlar uygulayan liselerden meydana gelir." Yani ortaöğretim öğrencileri derken, 14-18 yaş arası lise öğrencilerinden bahsediyoruz.

Ailesinin yanında kalmayan lise öğrencileri, okudukları devlet lisesinin ya da özel lisenin pansiyonunda ya da özel yurtlarda kalabiliyorlar. Milli Eğitim Bakanlığı 2015/2016 istatistik kitabına göre devlet liselerine bağlı pansiyonların kapasitesi 377 536, bu pansiyonlarda kalan öğrencilerin sayısı ise 276 138. (Toplam istatistiklerden Temel Eğitim Genel Müdürlüğü istatistiklerini çıkartarak hesapladım.) Özel liselerin yurtlarındaki öğrenci sayısıyla ilgili bir istatistik bulamadım.

Özel yurtlarda kalan lise öğrencilerinin sayısı ise 82 715. Yukarıda söylediğim gibi, bu yurtlar Özel Öğrenci Yurtları Yönetmeliği'ne göre kuruluyor, işletiliyor ve denetleniyor. Şahıslar, dernekler, vakıflar ve diğer tüzel kişilikler özel yurt açabiliyor. Türkiye genelinde toplam 479 184 lise öğrencisi taşınmalı system kapsamında.

Ailesinin yanında kalmayan yükseköğretim öğrencileri, okudukları devlet üniversitesinin ya da özel üniversitenin yurdunda, Kredi ve Yurtlar Kurumu'na bağlı yurtlarda ya da özel yurtlarda kalabiliyor. Kredi ve Yurtlar Kurumu'na bağlı yurtların kapasitesi 450 941. Özel yurtlarda kalan yükseköğretim öğrencilerinin sayısı ise 112 423. Devlet üniversiteleri ile özel üniversitelerin yurt kapasiteleri ile bu yurtlarda kalan toplam öğrenci sayılarıyla ilgili bir istatistik ise bulamadım.

Hepimiz öğrenim hayatımız boyunca değişik seviyelerdeki yurtlarda kaldık, yurt yaşamı pek çok öğrencinin ve ailenin hayatını etkileyen bir konu. Nasıl değişik ideolojileri temsil eden gruplar okul ya da hastane kurabiliyorsa, yurda emanet edilen çocuk ve gençler için temel sağlık ve güvenlik standartları sağlandığı sürece herkesin kendi meşrebine göre yurt kurmaya ve işletmeye hakkı var. (Tabii devletin de bu alanda bazı kişi ve kurumları kayırırken diğerlerine zorluk çıkartmaması gerekiyor.) Aynı şekilde, her ailenin çocuğunu kendi meşrebine uygun bir yurda göndermeye hakkı var. Yaşam tarzına karıştılamayacağı gibi, bu tercihe de karıştılamaz.

Ancak devletin maddi durumu iyi olmayan öğrenciler için yeterli yurt sağlaması gerekiyor. İnsanlar çocuklarını belli bir ideolojiye mensup kişilerin kurduğu yurtlara gönderirken, bu yurtları seçme nedenleri maddi zorunluluklar olmamalı. Eğer taşınmalı sistem aileleri ve öğrencileri barınma çözümleri aramak zorunda bırakıyorsa, gerekli değişiklikler yapılmalı. Ayrıca devletin, yurtlardaki öğrenciler için sağlıklı ve güvenli bir ortam sağlandığından emin olmak gibi bir sorumluluğu var. Karaman'da yaşanan olayların geçtiği yurtlar ya da evler eğer yasadışıysa, devlet görevlilerinin böyle yerlerin işletilmesine engel olmak gibi bir yükümlülükleri var. "Suç şahsidir" deyip konuyu kapatmak, devlet görevlilerine tüm bu konularda hesap sorulmasını engellemek anlamına geliyor. Bu hukuksuzluk devam ederse böyle olayların önü alınamaz.

Bulutların üzerindeki şehir

Yalın Solmaz, *ysolmaz@gmail.com*

Sabahın ilk ışıklarıyla yola çıkmamıza rağmen, güneşin boynumu yaktığını hissediyorum. Ancak bizi bekleyen dört günlük tırmanışın ilk dağ geçiti olan Ölü Kadın Geçiti'ne vaktinde varabilmemiz için bütün gücümü önümdeki basamaklara odaklamak zorundayım. Ağzımın sağ tarafında irtifa hastalığına karşı mucizevi etki gösteren bir demet koka yaprağını yavaş yavaş çiğniyor, suyunu emiyorum. Her ne kadar beceriksizce kullansam da, elimdeki bastonlar gereğinden yüksek İnka basamaklarını çıkamamda dizlerime yardımcı oluyor. Yukarıya bakmamaya çalışıyor, adım adım yaşıyorum. O andaki geleceğimin sadece birkaç dakikadan ibaret olmasının verdiği özgürlük hissi inanılmaz.

Machu Picchu'ya yayan ulaşabilmenin tek yolu Inca Yolunu yürümektir. 4200 metreye ulaşan ve neredeyse dört mevsimi yaşatan meşhur yol muhteşem And Dağları boyunca 45 km uzunluğundadır.

Önümüzdeki dar patikada tek kişilik sıra halinde yürüyoruz. Bizden kat kat hızlı yürüyen hamallar, günlük varış noktamıza bizden erken varıp kamp kurabilmek için yanımızdan çabucak geçiyorlar. Yılların verdiği tecrübeyle neredeyse bastıkları taşları ezberlemişler, yere bakmıyorlar bile. İlk İnka kalıntılarına vardığımızda, rehberimiz Neptali bize İnkaların imparatorluklarını daha iyi yönetebilmek için ekinokslar dahil çeşitli bilgileri nasıl quipus denilen ipliklerle sakladıklarını anlatıyor. Zamanın muhasibecileri farklı renklerdeki ipliklere çeşitli düğümler atarak nüfustan tutun stoklarda ne kadar mısır kaldığına kadar bütün değerli bilgileri kaydediyorlarmış. Buna İnka'nın verdiği demeçler dahil.

Yazıyı keşfetmeyen İnkalar ancak bu şekilde Ekvador'dan Şili'ye uzayan bir imparatorluğu yönetebilmişler. Peruluların sözlü tarihlerine göre ilk İnka, Manco Cápac, taptıkları Güneş Tanrısının çocuğu olarak on ikinci yüzyılda dünyaya gönderiliyor. Titikaka Gölü'nden çıkan İnka, şehrini 3400 metre yükseklikteki Cuzco'da kuruyor. Bunu takiben 400 yıl boyunca imparatorluk 'göbek deliği' anlamına gelen Cuzco'dan her istikamete genişliyor. Dillerinde 'asker' kelimesinin aynı zamanda 'düşman' demek olduğu İnka kültürü diğer toplumları barışçıl yollarla himayesine almaya çalışıyor. Askeri kuvvetlerini son şans olarak kullanan İnkalar, uzun dönemde devlet birliğinin ancak barıştan çıkabileceğine inanıyorlar. Kendilerine katılan toplumlardan iki istekleri var: Güneşe tapmak ve İnka'ya itaat etmek.

Fotoğraf: Yalın Solmaz

Güney Amerika'nın en güçlü devletini birkaç yüz İspanyol'un istila etmesi hakikaten şaşırtıcı. İnkaların iç savaşta olmaları ve İspanyolların yüzyıllardır bekledikleri Viracocha kehanetinin habercisi olduklarına inanmaları istilayı kolaylaştırdığı bilinen iki neden. İspanyollar Peru kıyılarına vardıklarında Cuzco ile Quito arasındaki gerginlik son raddededir. Ölüm yatağındaki İnka Huayna Capac, kurallar gereğince İnka İmparatorluğu'nu en büyük oğlu Huáscar'a bırakır. Ancak daha çok sevdiği melez oğlu Atahualpa'ya kurallara aykırı olsa da, Ekvador'u miras bırakır. Bundan güç alan Atahualpa babasının cenazesine gelmek bahanesiyle ordusuyla Cuzco'ya yürür ve böylece iç savaş başlar. Tek bir güç olamayan İnkalar İspanyolların barutlu silahları ve hızlı atları karşısında şaşırırlar. Buna ek olarak uzun, sakallı ve açık tenli İspanyollar Güneş Tanrısı'nın İmparatorluklarını sona erdirmek için göndereceği Viracocha kehanetindenki tasvire uyar. Bu nedenle Atahualpa ilk İspanyollara karşı çıkmaz ve esirleri olmaya boyun eğer.

İspanyollar bulabildikleri bütün altın ve gümüşü Avrupa'ya gönderirler. Ancak hiçbir zaman Machu Picchu'ya ulaşamazlar. Yüzyıllar boyunca varlığı bir nevi peri masalı olan şehir 1911'de Amerikalı Hiram Bingham tarafından keşfedilir. Dünyanın yeni yedi harikasından biri olan şehir artık her sene yaklaşık yarım milyon turisti ağırılıyor. Ancak İnka Yolu hala özel ve kişisel. Günde sadece 150 turiste izin verilen yolda kendi kendinize kalabileceğiniz çok an var. Yolculuğun istikametten daha özel olduğu kesin.

Benim seyahatime geri dönersek, yolun bütün güzelliğini kendi hızımda tatmak için sık sık grubun gerisinde kalıyorum. Bir köşeyi dönüyoruz ve kalın yosun kaplı ağaçların arasından karşı tepenin dik yamaçlarında bir İnka sitesi beliriyor, terasları neredeyse eriyor. Bir an için bir Dali resmi gibi görünüyor - o kadar gerçeküstü ve beklenmedik.

Mutluluğun beklentiyle sürprizin birleşmesinden doğduğuna ve birçok kayda değer anının birleşmesinden oluştuğuna inanıyorum. Sanki İnkalar bu yolu inşa ederken bu sırrın farkındaydılar. O dört günün bende bıraktığı izlenim ve ruh halini tek bir ana sıkıştıramıyorum. Şu an, Bulut Orman'ında yürürken solumdaki uçurumun baş dönmesine neden olmamasını, ikinci gün kamp alanımızda bir lamanın yanımda dinlenmeye karar vermesini ve beni hayran bırakan sayısız manzaraları düşündükçe sadece genel bir huzur hissi hatırlıyorum. İnkaların neden nehirler, dağlar ve güneşe taptiklerini daha iyi anlıyorum. Yüzlerce yıl boyunca And Dağları'nın zorlu ve engembeli topraklarını doğaya saygı duyarak medeniyetlerini beslediklerini görünce, muazzam bir saygı duyuyorum.

Son günün sabahında Güneş Kapısı'ndan Machu Picchu'ya inerken, yağmur damlaları yorgun bacaklarıma düşüyor, üzerimdeki dallar başımı okşuyor. Sis yavaş yavaş kaybolup güneş kendini gösterdikçe, yolculuğumuzun doruk noktası kendini belli ediyor. O an mutlu ve arınmış hissediyorum.

Non-figurative

Mahide Bademli, mahidebademli@gmail.com

Raffi Portakal'ın Enis Batur ile nehir söyleşisinden kitaplaşmış 'Portakal'ın Yüzyılı'nı okuyorum. Pek çok izlikle okumak mümkün. Başlangıçta tarihi travmaları ve güzel anıları ile bir 'azınlık ailesi tarihçesi'. Ama bu fonda, servetlerin el değiştirmesi, biriktirme ve koleksiyon oluşturma, eşya ve sanat eserinin anlamı, birinci kuşakta kazanılan servetin ikinci ve üçüncü kuşaklarda sanata erişim için kullanılarak burjuva kültürünün hedeflenmesi, 'unique' değer biçmenin psikolojisi ve ekonomisi..var ki var.

Bu hikayeler, sanat ve zanaat marifetiyle yaratma, miras yoluyla veya seçerek ve bedelini ödeyerek nesnelere sahip olma, biriktirme, koruma, gönüllü veya zorunlu vazgeçme süreçlerini, yani insanların ve nesnelerin bir süreliğine keskin kaderlerini anlatıyor.

Tabii teğet geçen kaderler de var ve sebep 'para' değil!

Osman Hamdi Bey'in 1901 yılında yaptığı 'Tekvin/Yaratılış/Mihrap' adlı tablonun el değiştirmesi serüveni başlı başına bir toplumsal otopsi. Osman Hamdi Bey bu tabloyu yaptığında, Sanayi-i Nefise Mektebi'ni kurmuş, İstanbul Arkeoloji Müzesi'ni açmış; sanatçımız nihilist, anarşist hatta bohem biri değil. Düpedüz müesses nizamın makbul bir ferdi. Ama eserini yaratırken devrine göre 'yürek yemiştir'.

Gel zaman git zaman 1970'lerde, o zamanki sahibi satışa sunduğunda, muhtemel alıcılar tarafından dini hassasiyetlerle veto edilmiş ve sanat yatırımcısının 'figür' konusunda ne kadar RTÜK olabileceğinin bir örneği olarak tarihe geçmiş. Epey bir bekledikten sonra, topluma örnek olması gerekmeyen bir koleksiyoner tarafından satın alınmış, en son 'isminin açıklanmasını istemeyen' bir yatırımcıya satılmış. TMSF'ye devredilen bir bankanın, bulunması gereken envanterinden çıkmayınca izi kaybedilmiş. Muhtemelen bir depoda, yatırımcısının 'yeni Türkiye-stop loss' yapmasını bekliyor.

Komple teorisi der ki, modern sanat, önyargıların, kültürel ve dinsel bağnazlıkların üzerine çıkmak, global bir piyasa yaratmak için (de) figürden uzaklaşmıştır.

Kıssadan hisse: non-figurative ol, non-commercial kalma!

Teknoloji ve ekonomi

Ozan Şakar, *ozan_til@yahoo.com*

Toplumun yapısını ekonomik ilişkiler, ekonominin yapısını ise teknoloji belirler. 21. Yüzyılın başında, önümüzdeki yirmi yılda ciddi ekonomik değişimler getirecek teknolojiler karşımızda: yapay zeka, ileri robot teknolojisi, şeylerin interneti ve üç boyutlu print yapabilme yeteneği.

Yapay zeka teknolojisi, elektronik sistemlere daha önceden birebir senaryosuna maruz kalmadıkları yeni problemlere kendi başlarına çözüm geliştirebilme şansı getiriyor. İleri robot teknolojisi sadece üretimde değil artık hizmet sektöründe de işçilerin yerini almaya başladı. Yakın zamanda Japonya'da çoğunluğu robot hizmetlilerden oluşan bir otel işletmeye açıldı bile. Şeylerin interneti ise çoğu kullandığımız aygıtın biz insanlar araya girmeden birbirleriyle haberleşebilmesini, sorunları tespit edip çözümünü hazırlayarak hayatımızı kolaylaştırmasını sağlıyor. Üç boyutlu print ise fiziksel materyelleri istediğimiz şekle insan eli değmeden sokmaya yarıyor.

Bu teknolojiler halihazırda mevcut, ancak henüz geniş ölçekli olarak hayatlarımıza girmediler. Girmeye başlayınca, büyük değişikliklerle karşılaşacağız. Üretim kısmında en önemli değişiklik, düşük ve orta vasıflı insan emeğine giderek daha az ihtiyaç duyulacak olması. Sadece fabrikalardaki üretim bantlarında çalışanların değil restoranlarda çalışan garsonların bile emeğine olan talep düşme eğilimi gösterebilir. Toplam üretim maliyetleri içinde işçilik maliyeti düştükçe, ucuz işgücüne yakın olmak üretimin lokasyonunu belirleyici bir faktör olmaktan çıkacaktır. Üretim lokasyonu kararında, pazara en hızlı ve ucuz navlun, nakliye sağlayabilmek daha belirleyici bir faktör olacaktır. Uzun lafın kısası, bir işçinin yapabileceği işi yapay zeka, robot ve üç boyutlu printing yapabilir olduktan sonra, işçilere fazla ihtiyaç kalmayabilir. Bu durumda özellikle ucuz işgücü ile yatırım çeken Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler bu cazibelerini yatırımcı açısından yitirecektir. İşin garibi, mesela Amerikan Başkan adayı Donald Trump, işgücü ucuz diye Amerika'dan Çin'e giden fabrikaları geri getirmek isterken, bu fabrikalar Amerika'ya geri gelse bile, çalışana olan ihtiyaç azaldığından geri gelecekler ve istihdamı arttırmayacaktır. Peki bu kadar işçiye ne olacaktır?

Cevap böyle giderse işsizliğin çok artabileceğidir. Şimdiden bunun emarelerini görebiliyoruz. Elektronik teknolojisi ilerledikçe, verimlilik artıyor. Verimlilik artışına bağlı olarak ekonomiler büyüse de istihdam artışı olmuyor. Teknoloji bir yerden sonra hazırdaki istihdamın da yerine geçmeye başlayacak, toplumda bir şeyler değişmezse dananın kuyruğu işte o zaman kopacak. Bir tarafta robot sahibi zenginler, öbür tarafta

devasa sayıda işsiz. Eşitsizlik giderek büyür, emek ile toplumda bir yerlere gelmek tamamen imkansızlaşır. Bu sürdürülebilir olmaz, hem işsizlik ve devasa eşitsizlik toplumsal patlamaya yol açar; hem de zaten çoğunluk işsizliğe gömüldükçe insansız teknolojinin ürettiği ürünleri kim nasıl satın alacak? Sermayedar, ürettiği malı satamadıktan sonra efkardan robotuyla karşılıklı rakı mı içecek?

Aslına bakarsak geçmişte de her büyük teknolojik atılımda benzer meseleler tartışılmış, benzer kaygılar sıralanmıştır. Mesela buhar teknolojisi keşfedildiğinde, mekanik iplik makineleri yaygınlaştığında, istihdama hep olumsuz etkisi olacağı düşünülmüştür. Sonuçta, dünya öyle ya da böyle dönmeyi başardı. Aslında teknolojik atılım, insanların çok daha az çalışıp daha rahat yaşamasına olanak sağlayabilir; ancak bu sadece kazanç tekelleşmediği sürece mümkün. Gelir ve varlık eşitsizliği artıp, kazanç tekelleştikçe sorunlar artacaktır. Çözüm önerilerinden biri evrensel gelir adı verilen ve her vatandaşa çalışsın çalışmasın temel bir aylık bağlayan modeldir. Bu model ise ancak yapay zekalı, robotlu yüksek üretime sahip ülkelerde uygulanabilir; teknolojiye dayalı üretime geçmeden elindeki ucuz işgücüne dayalı üretimi de kaybeden ülkelerin akıbeti ise ne olacaktır, bunu da ciddi biçimde düşünmek gerekiyor. Eğer bu ülkelerden, zengin ve evrensel gelirli ülkelere göç akışına izin verilmezse, orta gelirli ülkeler de ortadan kalktıkça, dünya yaşanabilir ve yaşanamaz iki bölgeye ayrılacaktır. Kısaca bu değişim sürecinde zengin bir yolunu bulup paçayı kurtarır, fakir ise gene fakir; olan iki arada bir derede kalmış, orta gelirli gelişmekte olan ülkelere olacaktır sanırım.

Youth: Gençliğe retorik ağıt

Canan Gündüz, *canangunduz@gmail.com*

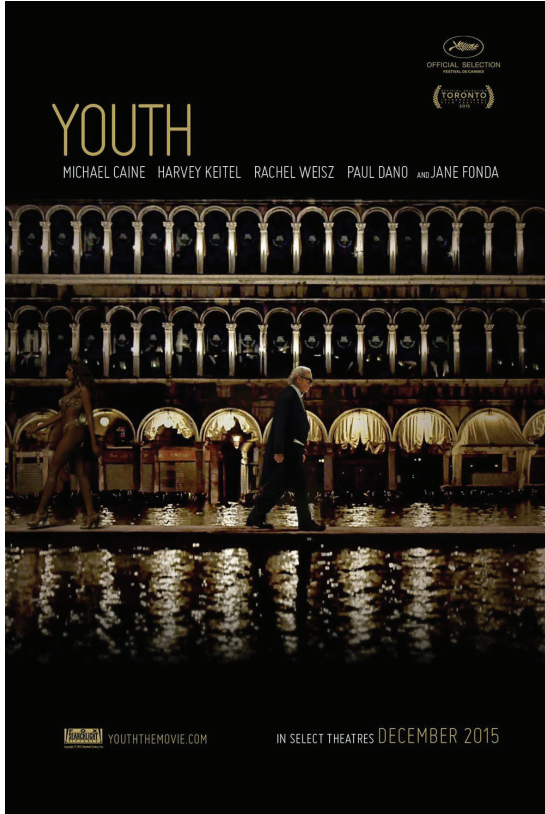
Hızlı ve renkli gençliğinin yerini prostat sorunlarının gündemi kapladığı ve apatik olmakla eleştirildiği bir yaşlılığa bıraktığı Fred'e, doktor, tahlillere göre tamamen sağlıklı olduğunu söyler ve ekler: "Gençlik seni dışarıda bekliyor"... O sırada pencereden dışarı bakan Fred ise gülümsemekte olan, diş telleri, kepçe kulakları olan genç masöz kız ile gözgoze gelir. Gençliğin her zaman güzel olması gerekli midir?

Poliklinikte şikayetini sorduğum genç kadın, "Sanki sis çökmüş üzerime" demişti elleri göğüs kafesinin üzerinde gözlerini tavana sabitlemiş bir şekilde derin soluk alırken. Gözü ne renkti, vücut ölçüleri nasıldı hatırlamıyorum ama bu cümleyi kuran bir kişi çirkin olamazdı. Tolstoy'a göre ise güzellik, bizde herhangi bir arzu uyandırmadan, bize zevk veren şeydi.

Yönetmen Sorrentino, "Youth" filminde, karakterlerin zayıflıkları, zevksizlikleri ve eksiklikleri üzerinden güzelliği işlediğini ifade ediyor. Otelde şarkı söyleyen zarif Fransız kadın, beyaz eldivenleriyle tuttuğu butu yerken bir sahnede gözümüze çarpıyor. Sanki sessizliği bozmak ambiyansı bozacakmışcasına otel restoranında son derece şık kostümler içinde hiç konuşmadan oturan orta yaşlı çift, ormanda gürültülü bir sevişme sahnesinde yakalanıyorlar karakterlerimize. Lena (Rachel Weisz), kendinden daha iyi ya da güzel olmayan birisi için kocası tarafından terk ediliyor. Bir robot karakteri canlandırma hatasına düştüğünden yakınan aktör Jimmy Tall (Paul Dano), üstüne yapışan etikete isyan edip hazırlandığı yeni rolü için ilham kaynağı ararken, kendini arzu ve korku arasında seçim yaparken buluyor. Kendisiyle barışmasını sağlayan tırnağını yiyen ve yükseklikten korkan küçük bir kız çocuğu oluyor. Tall'un aptal sarışın muamelesi yaptığı kainat güzeline "Bir şey kendi gücü tarafından dengesizleştirilip zehirlenirse ortaya hüsrana çıkar" cümlesi de kendisinin sarsılmasına neden oluyor.

Müziğin dünyayı andırırçasına dönen bir sahnede icra edilmesi eşliğinde başlayan film, 80 yaşlarındaki iki arkadaşın Alp Dağları'ndaki bir spa merkezindeki tatillerinde hayatı sorgulamalarını, dostluğu, bağlılığı, hafızayı, güzelliği ve de gençliğe özlemi konu alıyor. İtalyan bir yönetmenin İngilizce bir film yapması ve Michael Caine, Harvey Keitel, Rachel Weisz, Jane Fonda gibi ünlü isimlere yer vermesi ödül kazanmaya yönelik taktikler olarak yorumlansa da, ödüle layık olduğu konusunda hemfikir eleştirmenler, Cannes film festivalinde ödül alamamış olmasını haksızlık olarak nitelendiriyor. Filmde popüler kültürün de yer yer eleştirildiği düşünüldüğünde, kendi içinde tutarlı bir durum da oluşmuş oluyor diğer yandan.

Fred Ballinger (Michael Caine), kendini müziğine adarken, ailesini de yer yer ihmal etmiş, farklı duygusal ve cinsel deneyimlerin peşinden gitmiş, demanslı eşi ile yüzleşmekten kaçan, asistanlığını yapan kızı Lena ile vakit geçiren, hayattan beklentisi kalmamış emekli bir orkestra şefini canlandırıyor. Alp Dağı eteklerindeki doğa yürüyüşlerinde, doğadaki tüm canlıların seslerini katman katman algılayıp dev bir orkestrayı yönettiğini hayal ediyor, belki de gerçekten yönetiyor. Sıkıldığında ve ortalık fazla sessiz olduğunda ise içi boş bir şeker kağıdı ile müzikal ama rahatsız edici bir takım sesler çıkartıyor. Yaptığı bir sürü karışık geçişlere sahip bestelerin unutulup, sadece “Basit Şarkılar” ile anılıyor olmaktan muzdaripken, kemanda bestesini çalmaya çalışan küçük bir çocuk kendi ile barışmasını sağlıyor. Basit olan her şeyin kötü ya da çirkin olmadığına ve büyük aşkların da birbirlerini basit bir şarkı olarak düşünmeyi sevebileceklerine vurgu yapıyor.

Fred ile kendi deyimleriyle “sadece güzel şeyleri paylaşmak” üzerinden “iyi” bir arkadaşlığı olan Mick (Harvey Keitel) ise, Fred’in içinde bulunduğu melankolik ruh haline tezat olarak, genç bir ekiple, kendi vasiyeti niteliğindeki bir filmi tüm enerjisiyle çeker-

ken yaşıllığa meydan okuyor. Bir şeyler yaratabilmek için her şeye inanmak zorunda olduğunu iddia ediyor, Fred kendisini bazen aşırı saf olmakla suçlarken. “İnsanlar ya güzel, ya çirkin. Arada kalanlarsa nadiren zarif” diyor. Hayata ve dostluklarına karşı zarif tutumlarıyla da bu cümlesini doğruluyor sanki. Filmlerinde oynamış kadın aktrislerin klişe replikleri arasında boğulur, geçmişe dair her şey silikleşirken, Mick; çocukken bisiklete binmeyi öğrendiği anın hafızasına kazınan yegane anı olduğunu sıklıkla ifade ediyor. Bisiklete binmeyi öğrenip ardından düştüğü o anı...

Filmde, Alp eteklerinin büyüleyici doğası, müthiş bir estetik, özel müşteriler tarafından tercih edilen otelde suyun içinde tüm çıplaklıklarıyla huzuru arayan dingin bedenler, oda duvarlarında sanki karakterler ile tamamlanmayı bekleyen yarım yüz profilleri, müzikler, düşündürücü diyaloglar kadar şaşırtan ve güldüren detaylar da mevcut.

Örneğin, sırtında dev bir Marx dövmesi olan, sağ kolunda Che Guavera dövmesi olan, gerçek Maradona'ya olan fiziksel benzerliği aşık, dünyaca ünlü, basın tarafından halen takip edilen, eski futbolcuyu canlandıran bir karakter mevcut. Sorrentino, bir röportajında, Maradona'nın onu, evden çıkmayıp maç izlemesine neden olarak ailesinin gittiği çiftlik evinde çıkan yangından kurtardığını ifade ediyor.

Yuva yıkan, çirkin, pop star Paloma Faith karakterini canlandıran gerçek Paloma Faith de filmin eğlenceli detaylarından.

Soluk dövmeler vücutlarda Dali'nin saatleri gibi uzanıyor, Bengisu'lar büyükanne oluyordu. Hiçbir şeyin tadı da eskisi gibi değildi. Hem her şey sanki daha bir tatsızdı, hem de eskisi gibi tat alamıyor ya da alınan tattan eskiden aldığımız keyfi almıyorduk. İspanya'nın en asil kadını olan Alba düşesi, ölmeden önceki son dönemlerinde estetik müdahalelerle zamana meydan okurken, Steven Tyler'ı andırır olmuştu. Doğduğumuz an belliydi bir gün öleceğimiz ama gene de korkuyorduk o belirsiz sondan ve yaklaşıtkça/yaşlandıkça bu endişeler yüzünden yer yer keyif alamaz oluyorduk bugünden. Yarını düşünmeden yaşadığımız gençlik günlerini anmak oluyordu bu nedenle en kolay ve keyiflisi; bisiklete binmeyi öğrenip hemen ardından düşmelerimizi...

Kaynama noktası

Mithat Erdoğan, *mithaterdogan3984@gmail.com*

Lojmanın bahçesindeki çam ağaçlarının altında oturuyorduk. Altıgen şeklindeki beton piknik masalarından birindeydik. Gölgeye sığınmıştık. Güneş en tepeye çoktan varmıştı. Hava giderek daha da ısınıyordu. Okul uniformasının kumaş pantolonu içerisindeki bacaklarımın terlemeye başladığını damla damla hissedebiliyordum. Öğlen aralarında eve gidip yemek yememi sağlayacak izin belgemle okul bahçesinden çıkıp lojmana girmiştik. Çok kolay olmuştu. En azından bu kısmı...

Lojmanın bahçesinde yemek yiyor oluşumuzu panik içinde tasarlamıştım. Evde yiye-
mezdik. Eve yaklaşık altı ay evvel icra memurları gelmişti. Bazıları alabildiğini almış,
diğerleri ise götlerine baka baka geri dönmüştü. Evde bir takım eşyalar kalmıştı. Bir
takım eşyalar ve dört kişilik çekirdek ailemiz güzel bir ekip olmuşuk. Ben nerdeyse
bomboş kalmış salonu kendime oda olarak tahsis etmişim. Salonda yaşıyordum. Bu
kadarını bilmen gerekmezdi. O yüzden seni bahçede ağırlamaya karar vermiştim.

Sulu yemek yeme niyetindeydik ama annemin lahmacun yaptıracağı tutmuştu. Eve
haciz gelmiş olsa da arada böyle çılgınlıklar yapıyorduk diyerek mağdur edebiyatı
yapmayacağım. İstesem yaparım ama yapmayacağım. Zaten yeterince mağdurdum.
Bahçede oturmuş lahmacunlarımızı yiyorduk. Yukarıda kocaman bir odam vardı. On
yedi yaşındaydık, senden hoşlanıyordum ve evde kimse yoktu ama dalgın gözlerle çam
ağaçlarının altındaki pürlere bakıyordum. Eteğinin altına giydiğin kolej ayakkabıların
ve baklava desenli çorabınla güzel bir kontrast yakalayan pürleri inceliyordum.

Odam olduğunu iddia ettiğim salon açısından bakınca da trajik bir durumdu aslında.
Yetişkin insanların çocuklarıyla yaşadığı bir evin en seçkin odası olması, misafirler
ağırlanması, büyük sofralar kurulup pek muhterem misafirler ağırlanırken şen kah-
kahalar atılması gereken kocaman bir odada on yedi yaşında bir ergen erkek ikamet
etmekteydi. Odanın misyonundan mahrum bırakılmasını, statüsünü sürdürememesini
geçtim, son altı ayda içerde çekilen otuzbirin haddi hesabı yoktu! “Mutsuz bir mastür-
batörün meskeni” Odaya isim koymam gerekse bu ismi koyardım.

Olur da eve girmemiz gerekirse diye salonun kapasını kapatmış ve hatta kilitlemiştim.
Tedbirliydim. Seninle başbaşa kalmak için yırtınmam gereken odanın kapısını kilitli-
yordum. Garip bir histi. Ama garip hislere son altı aydır aşına olduğumdan çok da üze-
rinde durmamıştım. Eve gelirken yolda çok aç hissediyordum ama beş yıllık kalkınma
planı üzerinde çalışıyormuşçasına, sosyopatça hareketlerle ve panik içerisinde önlem
almak tüm keyfimi kaçırmıştı. Yemek yiyebilecek durumda değildim.

Manevi olarak birşeyler saklamayı boşversenize, esas insanın fiziksel olarak birşeyler saklamak durumunda kalması çok yorucuydu. Benim sakladığım şey ise kırk beş metre karelik bir odaydı. Abra kadabra ile olacak iş değildi, zaten sihire inanmıyordum. Maksim Gorki'nin "Ekmeğimi Kazanırken" kitabının kahramanı çocuğa inanmak için ise bir sürü gerekçem vardı. Alın ve okuyun ne demek istediğimi anlarsınız. Şimdi uzun uzun anlattırmanın canım kitabı bana burda.

Dalgın bir şekilde karşında oturmam belli ki dikkatini çekmişti. "Noldu neyin var, ne düşünüyorsun?" demiştin. Hemen yanımdaki tahta masa gözüme çarptı ve üzerindeki kocaman oyuğun nasıl oluştuğunun hikayesini mekanik bir şekilde anlatmaya başladım. Üç dört sene evvel yaz tatilinde can sıkıntısından dört beş erkek bir araya gelip kumpir yapmak istemiştik. Kim olduğunu şimdi anımsayamadım ama közlendiği için kapkara olmuş bir patates sanıp koca bir kömürü masaya bırakmıştı içimizden biri. Tahta masa erimiş ve büyükçe bir oyuk açılmıştı. Konuyu dağıtmaya çalışıyordum ve bu gibi durumlarda kullanabileceğim en az on beş – yirmi tane hikayenin olduğu bir muhitteydik. Konu dağılmıştı. Rahatlamıştım.

Yemek yiyor gibi yapmaya başlamıştım. Üç tane çeyrek limon yiyip bir lahmacunu yarısına kadar kemirdim. Seni izliyordum. İştahlı bir şekilde lahmacun yerken bile seni çekici bulduğumu farkettilim ve bu durumu çok çabuk kanıksadım. Sağ elinle lahmacunu tutuyor, sol elinle ise ikide bir burnunun ucuna düşen yuvarlak gözlüklerini eski yerine, yukarıya doğru ittiriyordun. Çıkık elmacık kemiklerin ve incecik kaşların her bir lokmanın serim, düğüm ve çözüm aşamasında senkronize bir şekilde yukarı aşağı hareket ediyorlardı. Önündeki melamin tabakta maydanoz kalmadığını farkettilim ve tabağımdaki maydanozları sana hibe ettim.

Yemek sonrasında ellerimizi yıkamamız gerekiyordu. Çalışmadığım yerden kazık bir soru gelmiş de önümde sınav kağıdı varmış gibi beton masanın yüzeyine bakakaldım. Önümde iki seçenek vardı. Ya bahçe hortumuyla elimizi yıkamamız için bekçiden gidip göl suyunun açıldığı vananın erişimini sağlayan anahtarı talep edecektim ya da risk alıp yukarıya eve çıkacak ve salona bulaşmadan banyoda bir şekilde elimizi yıkayacaktık... Çok yorulmuştum. Çok mutsuz hissediyordum. Kendi kendime; "sikerler!" dedim ve yukarı eve çıktık.

Eve çıktık, sana bahsettiğim o Madam Bovary kitabını hatırlayacağın tuttu ve bir şekilde odama girdik. Sadece kitabı alıp çıkmadık da... Boş odada yerde üst üste duran Rus klasiklerine baktık. Kişisel gelişim kitabı okumayı sevip sevmediğimi sordun ve kendimi tutamayıp küçümseyici bir eda ile; "kişisel gelişim kitabı ile gelişecek kişilere hayat boyu mutluluklar dilerim ama bence beylik laflardan başka bir şey söylemiyorlar" dedim. Tek kaşını yukarı kaldırarak sinirlenmiş gibi yaptın ama dayanamayıp gülmüş bulundun. Belki o an söyleyemedim ama boş bir odada içinin giderek dolduğunu hissedene, yerli yersiz mekan ve zamanlarda durduk yerde ağlayacak gibi olan bir lise son öğrencisi kişisel gelişim kitaplarıyla taşşak geçmeyip de ne yapardı? Her şeyle taşşak geçmek en iyi müdafaadır. Yazın bir kenara, çok faydasını görürsünüz.

Daha sonra ayakkabı kutularınca dolu kasetleri inceledik, bazılarını kaset çalara koyup dinledik bazılarını sana ödünç verdim. Üniversite hazırlık kitaplarımın köşelerine çizdiğim, çöp adamların başrolde olduğu çizgi filmlere bakıp dalga geçtin. Salonun tam ortasındaki plastik masanın yanındaki plastik sandalyelerde basket topları ve okunmuş mizah dergileri yığılı olduğundan önce yere, sonra yatağımın ayak ucuna oturduk. Yatağın ayak ucunda otururken bir anda kendimizi sırtımızı duvara yaslamış; kunteper canavarı, l-manyak şehitleri ve duka film okuyup ağız dolusu kahkaha atarken bulduk.

Derken saate bakıp eyvah diye bir çığlık atmaya yeltendin ama oda boş olduğu için yankı yapan kendi sesinden bir an için korktun. Gözlerimi senden kaçırdım. O yankıdan sonra yüzünün aldığı ifade bünyemde kahvaltıdan kalkmadan evvel yediğim son zeytinin acı çıkmasına benzer bir etki yapmıştı. Bir nevi “hayat devam ediyor” etkisi.

Evden koşar adımlarla çıktık, merdivenleri ikişer üçer indik, lojmanın bahçesinden okul kapısına telaşlı ve neşeli bir depar attık. Eteklerin uçuşuyordu, gömleklerimiz dışarı çıkmış, zaten gevşek olan kravatlarımız kendilerini iyice koyvermişti. Okul girişinde kapıdaki nöbetçiye koşuma ara vermeden izin kağıdımı okuması için buruşturup fırlatmış ve seni işaret ederek; “Birlikteyiz!” demiştim. Derse girmeden evvel çeşme-de elimizi yüzümüz yıkamak için kısa bir mola vermiştik. Ağzımı musluğa nerdeyse dayamış su içerken omzuma dokunmuş ve taklidimi yaparak “Birlikteyiz” demiş ve memnun gülümsemişi takınıp “Demek birlikteyiz ha?” diye eklemiştin. Musluğu kapatıp ağzımı elimle silerken ne diyeceğimi bilememiş bir şekilde sırtıyordum. Suratımdan bir türlü silemediğim kötü bir dövme gibiydi o sırtışımdı. Daha sakın ve soğukkanlı olmaya oldum olası özenmişimdir ama yapımda yok.

Sınıftan içeri girdik. Geç kaldığımız için zaten kendimizi hazırladığımız fırçamızı yedik ve cık cık cık nidaları eşliğinde sıralarımıza yöneldik. Yediğimiz fırçayı da cıklamaları da kumarda sürekli kazanan bir kumarbazın kumar sorunu ile ilgili kendisine yöneltilen eleştirileri umursayacağı kadar umursuyordum. Bir anda kafama çarpan kağıt parçası irkilmeme ve arkama dönmeme neden olmuştu. Senden geldiğini anladığım kağıt parçasının nereye düştüğünü işaret ediyordun. Kağıdı yerden aldım ve dikkat çekmemeye çalışarak usulca açtım. Ev telefonunu ve cep telefonunu yazmıştın. Altında ufak da bir not vardı;

“Biliyorum kişisel gelişim kitaplarını sevmiyorsun ama bunu ilk kez onlardan birinde okumuştum ve söylemem gerek; ben bugün öğlen yemeğinde odanın boş tarafını değil dolu tarafını gördüm. Bilgin olsun. ;)”

O akşam eve gidecek ve o kağıtta yazanları sıkılmadan defalarca okuyacaktım. Derken televizyonda “Good Will Hunting” filmine denk gelecek ve izleyecektim. Robin Williams ve Matt Damon’ın o meşhur “It’s not your fault” diyalogunun geçtiği sahnede daha fazla dolmamam gerektiğini idrak edecek ve ağlamaya başlayacaktım. Ağladıkça; siktiğimin boş salonundan, evde tek başımayken muhtelif kere eve gelen icra memurları ile yapmak zorunda olduğum o sikik sohbetlerden, kışın soğukta sağına alınca sadece sağını, soluna alınca sadece solunu ısıtan ama üşüme hissine asla kesin bir

de/da

özüm sunamayan o elektrik sobasına kızıp sobayı duvara fırlatmış olmamdan, uykunun ortasında yere düşüp ödümü bokuma karıştıran tavandaki o avizeden dolayı kendimi sorumlu hissetmeyi bırakacaktım ve çok daha iyi hissedecektim.

Biterken; “Elliott Smith – Between the Bars” alıyordu...

Fotoğraf: Mithat Erdoğan

Korku cumhuriyeti

Canan Gündüz, *canangunduz@gmail.com*

Korkuyorduk, hoşgörüsüz ve yargılayıcıydık. Keşfedip de çok beğendiğin bir şarkıyı herkese duyurmak için sosyal medyada paylaşmak istiyordun ama şarkıyı söyleyen grubun etnik kökenleri ve güncel haberler, politik nedenler nedeniyle vazgeçiyordun birilerinin saçmasapan bir yorumuna maruz kalmamak ya da senin üzerinden kendilerine bir platform oluşturmalarının tartışmalarına mahal vermemek için.

O çok beğenerek aldığın mini elbiseyi giymek istiyordun ama rahatsız edici bakışlara ya da yalan yanlış yakıştırmalara maruz kalmamak için vazgeçiyordun. Hele 1,5 yıldır Güneydoğu Anadolu'da çalışan bir kadın cinsiyette doktor olarak, erkek cinsiyette bir arkadaşınla tek başına bir yere gitmek, evine arkadaşlarının kızılı erkekli gelmesi, seni herkes az buçuk tanırken marketten alkol satın almak bile koşullarını zorlayan ve diken üstünde olmana neden olan durumlar olabiliyordu. Kaldı ki oraların yabancı, çalışan ve kendi ayaklarının üstüne basabilen bir kadını olarak sen bile sıkıntı çekebiliyordun; oranın yerlisi, baskılar yüzünden erken yaşta evlenmiş, çocuk doğurmuş, tesettüre girmiş, ekonomik hiçbir özgürlüğü olmamakla beraber türlü mecburiyetleri ve bağlılıkları olan bir kadının şansı hiç yoktu. Güneydoğu'da geceleri yolculuk yapmaktan, hatta yabancı plakalı arabam ile günün herhangi bir saatinde özellikle şehirlerarası yolculuk yapmaktan korkmuyor değildim. Yoğun IŞİD ve PKK gündemleri içinden öyle korkunç hikayeler anlatıyorlardı ki insanlar, korkmamak elde değildi.

Televizyondaki dizilerde argo, küfür ya da alkol bahsi sansürlü geçince şaşırır olmuştun. İşe başvurabileceğin kurumların etiketleri nedeniyle senin de yaftalanma olasılığın seni tedirgin ediyordu. Herkes sanki farklı kollardan birilerini yaftalama derdindeydi.

Muayene olmaya gelen İngiliz Dili ve Edebiyatı mezunu olduğunu söyleyen, herhangi bir hastalığı olmayan Suriyeli adam, İngiliz aksanlı Türkçesiyle, ona "Çok ağır hasta olduğun için yurt dışında tetkik ve tedavisi gereklidir" gibi bir evrak düzenlersem, böylelikle Avrupa'ya iltica ederek mesleğini icra edebileceğini ve ailesine düzgün bir hayat sağlayabileceğini söylüyordu. Evrakta sahtecilik yapacak halim yoktu, yapmadım da. Diğer yandan birilerinin hayatını değiştirebilecek bir yazıdan mı korkuyordum? Bodrum'dan gece yarısı yola çıkan ve batan kaçak botlara binecek olurlarsa benim de mi payım olacaktı bu çaresizlikte? Hoş, adam bana göre dürüst ve güvenilir de değildi. Lakin, tüm bu düşüncelerim de fazlasıyla korkutucuydu. Ülkenin istikrarsızlığı, savaşın eşliğinde olmamız sonucu bizlerin de benzer tabloları yaşamayacağımızın garantisi yoktu. Gelecekteki halim miydi konuştuğum?

Kendimiz gibi olamadığımız ya da kendimizi anlatmaktan korktuğumuz bir düzende-
dik kısacası. Yaşarken, çalışırken, konuşurken, kahkaha atarken, giyinirken, seyahat
ederken, yerken, içerken, hatta evindeyken bile hep korkuyordun. Sende oluşan tedir-
ginlik de hep benzer yanlış anlaşılma kaygısı, bilinmezliklerin getirdiği çaresizlik ve de
korkuydu. İstenilen de bu değil miydi ki zaten? Hepimiz birbirimizden ve bir bilinmez-
likten korkuyorduk. Devrim ümitleri gün be gün azalırken, sokakta gördüğüm typo
içeren “revolution” duvar yazısı belki de düşüncelerime tercüman oluyordu...

Fotoğraf: Canan Gündüz

Büyük Burhan

Mithat Erdoğan, *mithaterdogan3984@gmail.com*

Adım Burhan. Yirmi iki yaşındayım. İşletme mühendisliğinde İngilizce hazırlığı bitirip birinci sınıfa bu sene geçtim. Babamın yirmi yedi senedir işlettiği kasap dükkânında on beş senedir bilfiil görev almaktayım. Son üç senedir artık iyiden iyiye sıkılmaya başlamış olsam da dükkânda çalışmaktan gocunduğumu söyleyemem. Gerçi pek sesimi çıkar(a)mıyordum ama son dönemlerde karşıma kaytarmak için çıkan her fırsatı değerlendirmek işime geliyordu.

Çünkü okulda bir kız vardı. Zaten okullarda genelde kız olur. Ama bu kız beni çok heyecanlandırıyordu. Adı Süheyla idi. Babaannesinin adından nasiplenmiş. Tipik erkek egemen geleneksel Türk ailesi şablonu. E benim babamın da isminin Burhan olduğunu düşününce bu durumu kınayacak durumda olmadığımı takdir edersiniz. Gerçi babamın yaptığına narsistik bir durum da yok değildi. Evet, narsist bir kasabın ilk çocuğuydum ve bu gerçekle baş etmekle ilgili de bir sorunum yoktu.

Velhasıl kelim, Süheyla çok güzel kokuyordu, kıvrımlarına baktıkça hipnotize oluyordum yalan yok. Tamam, bu son kısım belki pek şairane olmadı ama hoşlandığın kızın kıvrımlı vücudundan da hoşlanıyor olmakta yadsınacak bir taraf yok bence. Neyse ne diyordum? Hah bir de kelimeleri telaffuz edişi şiddetli bir ateşe atılmış odunların tutuşurken çıkardıkları sese benziyordu. Bu ve benzeri semptomlar işte... Geleceğe ilişkin varoluşsal kaygılarımı kenara bırakmış ve Milan Kundera kitaplarından Arthur Rimbaud kitaplarına hafif bir geçiş yapmıştım.

Süheyla ile aramızda bir şeyler olacağına ilişkin umudum her geçen gün arttıkça şeker gibi bir adam olmuştum. Çok iyimser ve mutlu idim. Ama evrene yolladığın pozitif düşünce her zaman pozitiflikle geri dönmüyordu işte amina koyim. Özür dilerim bir anda sinirlendim. Bu iyimserlik ve mutluluğumun götümde patlaması çok acı oldu. Süheyla ile tanıştıktan takribi iki hafta sonrasıydı, kurban bayramından yeni çıkmıştık ve eş dost babama gelip “Burhan abi şu bizim etleri kıyma makinesinden bi geçiriver-sen sana zahmet!?” seanslarına başlamıştı.

O gün de mahallenin muhtarı Ekrem amca beni adeta esir etmiş ve beş buçuk kilo dana etini kıyma makinesinde çekirtmişti bana. Üstüm başım leş gibi et kokuyordu. İşten kaytarmak için bahane aradığım günlerden birinde kıyma makinesinin başında ekstra mesai yapmış olmak asabımı baya bozmuştu. Üstüne bir de babam her söylendiğimde bana bıyık altından gülerek bakmış ve “Noldu lan mühendis efendi? Zoruna mı gidiyor et kıymak ha?” diyerek takılmıştı ve ben bunu –en azından o gün- hiç komik

bulmamıştım.

İşim biter bitmez babama sinirlenmiş ve hayal kırıklığına uğramış bir halde sigara içmek üzere dükkânın önüne çıkmıştım. Sigaramı yakmış ve ilk dumanı rahatlatmış bir eda ile havaya üflerken hemen bizim dükkânın yanındaki kuaförün önünde duran ve bağıra çağıra telefon görüşmesi yapan kadını fark ettim. Kafasında -muhtemelen saçını boyattığı için- bone tarzı bir zamazingo vardı ve omuzlarından dirseklerine kadar uzanan beyaz bir havlu her hareketinde sallanmaktaydı. Çok ilgimi çekmişti.

Telefonun karşısındaki kişi ile çok sinirli konuşuyor ve hırslıdan ağlamamak için kendini zor tutuyordu. Kurduğu her cümleye sakın başlayıp sinirli bitiriyor ve vurgularını yaparken kafasını öne arkaya ya da sağa sola salladığı için bonenin içine sığmayan saçlarından etrafına boya saçıyordu. Kadının yarım metre etrafında saçlarından yere damlayan boyalardan adeta bir kompozisyon oluşmuştu ayakta durmakta olduğu bölgenin zemininde.

Normalde sigara içerken müzik dinlemeyi tercih ederim ancak bu sefer daha enteresan bir alternatifte sahip olduğum için kulaklıklarım elimde dikelmekteydim dükkânın önünde. Benimle birlikte kuaförün diğer tarafındaki kargo şirketi ofisinin önündeki eleman da ağzı açık ve meraklı bir şekilde kadını süzmekteydi. Derken kadın cebinden bir sigara çıkardı ve sigarayı yakmaya çalıştı. Rüzgâr sebebi ile bir türlü yanmayan çakmak iyice asabını bozuyordu, görebiliyordum. Ama diğer elinde telefon olduğu için rüzgârın merhametinden medet ummaktan başka da bir şansı yoktu.

Derken telefonumun mesaj melodisini duydum ve “pavlovun askerleriyiz ulan!” diyerek ve yavaşak bir sırtısla Süheyla’dan geldiğine neredeyse yüzde yüz emin olduğum mesajı görmek için whatsapp penceresini açtım. Ekranda; “okula erken gidecektik unutmadın değil mi?” yazıyordu. Evet amina koyiim, okula erken gidecektik! Çünkü yemekhanede vegan menüsü çıkmamasını protesto edecekti Süheyla vegan ve vejeteryan arkadaşları ile birlikte ve ben de ona eşlik edecektim. Kafamda, babamın kasap olması meselesine ilişkin olarak kurduğum cümleler vardı bu sabaha kadar ama cümlelerin tamamını beş buçuk kilo et ile birlikte kıyma makinesinden geçirmiştim adeta. Yine daha bu sabaha kadar babamın bir kasap olmasının ve benim de yanında çalışıyor olmamın sadece vejeteryan olmamam kadar sorun olması gerektiğini düşünüyordum. Ama şu anda panik yapmıştım ve karamsarlığa kapılmıştım.

Bu haleti ruhiye ile Süheyla’ya yanıt yazmakla meşgul iken telefon bir kez daha öttü ve ekranda instagram bildirimi simgesi belirdi. Bildirimi açınca Ekrem amcanın gününün ağzına sızmakta bir level daha atladığını şok edici bir şekilde farketmiştim. Ben farkında olmadan, kıyma çekerken benim önüme geçip sırtı bana dönük bir şekilde objektife bakarak özçekim denen yüzeysellik ve narsistlik abidesi pozunu vermiş, fotoğraf çekmiş ve bununla da yetinmeyip, beni etiketlediği fotoğrafın altına; “Mahallemiz esnaflarından Burhan Ef’in sahibi büyük Burhan’ın oğlu küçük Burhan ile kurban eti kıydırma özçekimi :)” yazmıştı. Elli beş yaşında, karısını daha geçen sene kaybetmiş bir mahalle muhtarına sosyal medyayı daha etkin kullanması konusunda tavsiye veren

ve sosyal medyadaki paylaşım mecralarına aşinalığı ona aşıl原因an bendim. Olayların bu hale geleceğini asla tahmin edemezdim. İşin garibi, içimden gülmek, hatta kahkaha atmak geliyordu.

Tam bu esnada kuaförün yanında duran kadının hala sigarayı yakmaya uğraştığını farkettilim ve ona doğru ilerleyerek çakmağını cebimden çıkardım. Kadının omzuna hafifçe dokundum ve sigarasını yaktım. Kadın kızarmış gözleriyle yüzüme bakarak zoraki bir gülümseme ve müşfik denilebilecek bir baş hareketi ile beni selamladı. Bu selamlama garip bir şekilde çok daha iyi hissetmemi sağlamıştı. Dükkanın önüne geri döndüm, telefonumu cebimden tekrar çıkarıp etiketlendiğim fotoğrafı bir de kendi instagram hesabımdan paylaştım ve altına ; “Muhtar Ekrem amca maaşallah yiyor ama çalışıyor da... ;)” yazdım.

Sonra garip bir ferahlığa kapılıverdiğimi farkettilim. Babasının uzattığı eli kabul eden ve Star Wars’un seyrini değiştiren bir Luke Skywalker gibi hissetmişim tüm etçillığım ve geyik şınaslığımla. Karanlık tarafta bol bol kavurma vardı ve kavurmaların renkleri normalden daha da karaydı. E zaten Master Yoda’nın teni de marul yeşiliydi ve tipine bakınca marulun içine koyduğu etsiz çiğ köfteye bol limon sıkıp iştahla yiyen yaşlı bir amca hayal etmekte zorlanmıyordum.

Fotoğraf: Mithat Erdoğan

Güneydoğu'da kadın olmak ve süper güçler üzerine

Canan Gündüz, *canangunduz@gmail.com*

Güne zinde başlamak için yetersiz, ama günü geçirtmeye yetecek kadar bir uyku ile, daha fazlasına da hayır demeyecekken, çocukların çılgınlıklarıyla açıldı gözleri. Süper kahramanımızın mesaisine start verilmişti bile. Birilerinin başı deritte olmalıydı. Sıçrayarak yerinden fırladı, çocukların odasına gitti. Her zamanki gibi birbirine sataşan iki küçük canavarın keyfi yerindeydi. Herkesin can güvenliği, karın tokluğu, evin düzeni ve huzuru sağlandıktan sonra kahramanımız kostümünü giymiş ve dış dünyaya yardım için kendisini sokaklara atmıştı. Uzun üssünü andıran aracı bakımında olduğundan bugün toplu taşımaya kalmıştı. Çocuklar eteklerinden aynı kuvvetle iki yana çekirttiklerinde, otobüste dengesini sağlama gücüne sahip olduğu için çok şanslı olduğunu düşündü. Annesi her zamanki gibi panik yapıp, onları sokakta beklemeyi evde beklemeye tercih etmişti. Anneyi de alıp hastaneye gittiler. Küçük çocuk susadığını söyleyerek mızırılmazmaya başlamıştı ki çantadan hemen onun en sevdiği matarasına doldurulmuş su çıktı. Annenin ilaç raporu yenilenecek ve kontrol muayenesi yapılacaktı. Anne Türkçe bilmediğinden ve ev dışında kendi başını beceremediğinden, ona refakati şarttı. Annesinin kullandığı ilaçların listesi de kendindeydi. Üstelik doktorun anlattığı ilaçların kullanım şeklini o da bilmeliydi ki, annenin yanlışlarını önleyebilirdi. Anneden sonra muayene sırası kendisindeydi. Göz kulak olması gereken birbirinden çocuk üç kişi ve evde bekleyen bir sürü iş varken çabuk olmalıydı. Tek bir hamlede açtı sırtını, kafasının üstünden önünde topladı çarşafını. Muayene sonrası da çarşafını geri atarken, çarşafın içine hava dolarken, pelerini ile gökyüzünde süzülen bir süperkahraman ciddiyeti ile bakıyordu gözleri. “Neyim varmış?” diye sordu. Eteklerindeki çocuklar da şaşkın gözlerle bana bakıyorlardı. Normalde muayenesi, basit bir soğuk algınlığı vardı sadece. Telefonu çaldı, kızgın bir ses tonuyla açtı ve yüksek sesli konuştu. Kocasıydı sanırım. Anlamıyordum ne konuştuklarını. Annenin reçetesini aldı, kendi reçetesini bekleyemeyeceğini söyledi. Çocukların berelerini giydirip kanatlarına sardı. Tüm kadınlar pelerinsiz süper kahramanlardı. Güneydoğu'da ise kadınlar bilgileri, kapasiteleri ve güçleri dahilinde kendilerinden beklenenler düşünüldüğünde fazlasıyla sıkışıp kalıyorlardı. Kimisi basit bir sorum sonrasında dakikalarca ağlıyordu ailevi sorunlarından bahsetmeye başlayıp. Engelli çocuklar, ilgisiz ve baskıcı eşler, maddi kısıtlılıklar ve en çok da cehaletti aslında ağladıkları. Belki benim gibi farklı bir coğrafyadan, farklı kültürden ve altyapıdan gelen bir objektif kişiydi deşarj olmasına vesile olacak olan. Yoksa iyi niyetli temenniler dışında pek de bir şey diyemiyordum ki...

www.de-da-dergi.com

/dedadergi

@dedadergi

@dedadergi